גליון

באר הדרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של

מורינו הגה"צ רבי **אברהם אלימלך בידרמן** שליט"א

קרח

מכון באר האמונה

תוכן הענינים

פרשת קורח

ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים..... **א**

אמרתי בשלוי - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת ..... **ד**

מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה ..... **ו**

האזינה ה' תפילתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה..... **ז**

ולא יהיה כקרח וכעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה..... **ט**

ואינם משיבים - חוסך מעצמו מאה דינים..... **יד**

יעוור עיני חכמים - המחלוקת מעוורת עיני האדם ..... **טז**

אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים ..... **יז**

כלי מחזיק ברכה - הפרנסה תלויה במידת ה'שלום' ..... **יט**

המברך את עמו ישראל בשלום - הטובה והרעה תלויים ב'שלום' ..... **כא**

שלא תעלה קנאת אדם - הקנאה מוציאה את האדם מן העולם ..... **כג**

קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי..... **כה**

נצור לשונך - כוחה של שמירת הלשון לטב ולמוטב ..... **כה**

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - פרשת קרח

ונחשב לכם – האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים

פרשה זו יפה נדרשת[א] - להרחיק אותנו ממחלוקת עד קצה האחרון, ובפירוש הזהירה תורה (יז ה) 'ולא יהיה כקרח וכעדתו', האף אומנם שאין לנו כל שמץ השגה במחלוקת זו של קרח ועדתו[ב], אך התורה כתבה כל דבר המעשה ללמדנו בינה בדידן, לדעת את הדרך נלך בה בכל עניני קנאה ומחלוקת. כי הקב"ה ברא עולמו, לא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות, ולכל בריה ובריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכונו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם כאדם הגדול בעבודתו הגדולה[ג]. וכך אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'פיעטליק' (תנור החימום בבהכ"נ וביהמ"ד, ולאחוריו היו יושבים כל ה'חלשים' שבעם) ועבודתו תחשב כעבודת הכהן גדול בהיכנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת, ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים[ד].

וכך איתא מהרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק בפרשתן, ח) שקרח רצה להתפלל ב'קודש הקדשים' ככה"ג, ונעלם ממנו אשר אותה תפילה יכולים ממש להתפלל בכל מקום שבעולם (אף שבוודאי

א. אמרה נאה אמר מו"ח כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א בביאור בקשתו של יעקב אבינו 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מט ו), **וברש"י** (שם, ובריש פרשתן) **שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר 'שמו' על מחלוקתן.** כי כידוע הרבה פעמים נסובה המחלוקת על **השם** של אבי השושלת, כל אחד רוצה את השם לעצמו, על כן ביקש יעקב אבינו 'לא יזכר שמי על המחלוקת...' שבהקהל קרח את הקהל אל מול משה ואהרן לא יחללו את כבודו שלא יתגודדו על **שמו**.

מענין לענין, עובדא הוה לפני כחמשים שנה, ברב חשוב ומפורסם שלאחר עלותו לעלמא דקשוט לא הגיעו בניו לעמק השוה בענין ירושתו... ופנו ל'דין תורה'... לילה אחד הגיע הרב בחלום הלילה לידידו ורעו – אחד הרבנים החשובים, וכה אמר לו, בכל פעם שמזכירים את שמי ב'דין תורה' שבין בניי הריני נע ונד במקום מנוחתי, וביקש ממנו שיפנה אל בניו – שיזהרו מלהזכיר את שמו בכל מהלך הדין תורה. אין צריך לומר שלאחר ששמעו הבנים את דבר החלום השלימו ביניהם, והכל בא על מקומו בשלום.

ב. ראשית דבר עלינו להקדים כי פשיטא ואצ"ל שאין לנו שום השגה והבנה בכל עניינו של קרח, ובאמת קדושתו שגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון' – מדרגה שלא כל אחד זוכה לכך. וכך איתא מהאריז"ל (ספר הליקוטים תהילים סימן צ"ב) שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהילים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח' סופי תיבות קר"ח. מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה בהתקרב אלינו ואפילו רק לתוך ד' אמותינו איזה ענין העומד בגבולה של מחלוקת, שנזהר לברוח ממנה ולהתחזק באהבת רעים.

ג. ואכן, גם הנבחר לגדולה אין לו במה להתגאות מכמה טעמים. א. כי מי אמר לו שהוא גורם נחת רוח לבורא עולם יותר מהאיש הפשוט. ב. כמו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשויב זי"ע על הפסוק בפרשתן (יח כז) 'ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב'. כי כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין, אחר שיודעת כי לא מחמת שום יחוס וחשיבות בעצמותה נתקדשה בקדושת תרומה, כך לדידן - **ונחשב לכם תרומתכם**, שיהיה חשוב בעיניו ההתרוממות מעל אחרים אם בתורה אם בעבודה, כאותה תרומה של **דגן מן הגורן וכמלאה מן היקב**, כי גם זה אינו אלא כי בו בחר ה' ולא מחמת איזה מעלה שיש בו, רק כי כך עלה ברצונו הפשוט.

ד. מעשה בבאס דרייוור (נהג אוטובוס), שעל פי הוראת בעליו עליו לעשות את דרכו בכל יום מהעיר בני ברק עד המושב תפרח בדרומה של ארץ ישראל, בכל יום בחזרתו לבני ברק עליו לתת לבעליו את צרור הכסף שאסף מנוסעיו המועטים, פעם אחת ראה זה האיש שרעהו הנושא בתפקידו להסיע את הנוסעים מבני ברק לעבר ירושלים עיה"ק מעלה בכל יום לבעליו סכום רב של מעות - כיוון שבדרך זו רבים הנוסעים, והחל מקנא בו עד שקם זה

חשיבות מיוחדת יש להם ל'מקומות הקדושים' מ"מ כשנזדמן לו שאי אפשר לו לעזוב את ביתו ומקומו, ידע ש'אותה תפילה' אפשר לו להתפלל ולפעול ממקומו).

הרה"ק ה'ערוגת הבושם' זי"ע מבאר (בפרשת חיי שרה) **מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר עבדו** (בראשית כד ג) 'ואשביעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ', ומקדים לבאר את הפסוק (תהלים קא ו) 'עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי', מדוע אמר 'נאמני ארץ' ולא 'נאמני רוח', דהנה איתא (ר"ה יא.) אמר ריב"ל 'כל מעשי בראשית בקומתן נבראו בדעתן נבראו בצביונם נבראו', ופירש"י בדעתן - שהשי"ת שאל כל אחד ואחד מהנבראים האם רצונו להיבראות כך וכולם ענו ואמרו הן. ואף כששאל את ה'ארץ' האם רצונה להיבראות כ'ארץ' לא התנגדה לאמר - רבונו של עולם, מדוע השמים ושמי השמים וכל צבאם קרובים ליוצרם ובוראם, ואילו אני אהיה בריאה גשמית עשויה מחומר גם ועב, אלא אמרה **אם כך הוא רצון הבורא אעשה זאת בלב ונפש חפיצה. ונרמז ב'קריאת שמה' ארץ, כי 'רצתה לעשות רצון קונה'** (בראשית רבה ה ז), **וממשיך בלשון קדשו, ומזה נקח מוסר שאל יתרעם האדם לאמר מפני מה נשתניתי שאי אפשר לי להיות מיושבי ביהמ"ד ולעבוד את השי"ת באופן זה, או שלא ניתן לי שכל חריף ומחודד, ואילמלי נבראתי כן הייתי עובד את השי"ת, דכיון דהבורא כל עולמים יתב"ש צפה והביט שראוי לבראו בתכונה וטבע זה, אם כן ודאי יגיע לשלימותו רק בזה האופן, רק שיהיה באמונה. וזהו אומרו 'עיני בנאמני ארץ', כי הבורא אוהב את אלו שנאמנותם תמה כמו הארץ, ונכנעים לעשות רצון קונם וחפץ צורם באותו אופן שיועד להם הן בבחינת 'שמים' הן בבחינת 'ארץ'ה.**

על פי זה יבואר כמין חומר, שבאותה שעה ששלח אברהם אבינו ע"ה את אליעזר עבדו לחפש זיווג עבור יצחק בנו אמר לו אליעזר 'אֶלַי לא תלך' (בראשית כד לט), ודרשו חז"ל (בראשית רבה נט ט) ממה שנאמר

הראשון ועשה 'למעשה', ויהי ממחרת, עשה את דרכו לעבר העיר ירושלים כשנוסעים רבים מצטרפים אליו – במקום נסיעתו הקבועה מבני ברק לתפרח, לעת ערב כשחזר לביתו הלך אל בעליו ונתן בידיו סכום גדול מאד, תמה בעל הבית ואמר לו, וכי נערכה היום בתפרח 'שמחת נישואין' של אחד האדמורי"ם או של אחד מ'ראשי הישיבה', כיצד נתרבו היום נוסעיך, ענה הנהג ואמר, מאחר שרצוני היה לרצותך על כן 'יגעתי ומצאתי' עצות בנפשי, אסע אף אני לירושלים וכך אמלא אוצרותיך בממון רב, קצף עליו בעליו ואמר לו, מדוע אינך מבין שיש לנו מספיק 'עובדים' העושים את דרכם לעבר ירושלים, ואם היה נצרך עוד 'עגלה' לירושלים כבר הייתי שולחו, אלא שבכדי שנצליח בעבודתנו - לשרת את כל הציבור, חייבים להעמיד אוטובוס גם ל'אנשי תפרח' שגם בידם תהיה האפשרות להגיע לביתם, וזה התפקיד אשר ניתן לך, ומה לך כי עשית דרך אחרת אשר לא נתבקשת בה כלל. לאותו שוטה נדמים בני אדם החושבים שהשי"ת חפץ בכמות מעשים ואינו מבין שאין הבורא ית' דורש ממנו שיעבדהו אלא לפי השליחות אשר נועדה לו, ואין לו כל תועלת במדרגות שאינם לפי תפקידו ויעודו בזה העולם.

ה. הנה איתא בגמ' (פסחים נ.) 'רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד [ופירש"י, גוע ופרחה רוחו], כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם ברור ראית'. ולכאורה קשה, וכי עלתה על דעתו של רב יוסף הקדוש שאותם שהם 'עליונים' בעולם הזה מחמת עשרם יהיו גם עליונים למעלה... ולא היה יודע מי הם העליונים האמיתיים... וכיצד אמר עולם **הפוך** ראיתי. ומבאר ה'מבי"ט' (בהקדמה לספרו בית אלוקים) שפשיטא שלא התכוון רב יוסף לאותם 'עליונים' במעלות גשמיות, אלא הכוונה לעליונים ברוחניות, וראה שיש הפחותים מחבריהם והנה הם עליונים מהם, וכגון, יש לך אחד הלומד עשר שעות בכל יום ואילו רעהו לומד רק חמש שעות, וכאן בעולם הזה נותנים יקר וגדולה יותר למי שלמד עשר שעות, שהרי לומד הוא פי שניים מרעהו, אך כשבא לעולם האמת נוכח לראות שעליונים למטה ותחתונים למעלה – שם מכבדים ומחשיבים יותר את זה שלמד רק חמש שעות בלבד, ועל כך הזדעק רב יוסף ואמר 'עולם הפוך ראיתי' – שנראה כהיפך משורת הדין. השיב לו אביו 'בני, **עולם ברור ראית**', כי אותו אדם שלמד עשר שעות ולפי כשרונותיו ותכונות נפשו היה יכול ללמוד י"ב שעות ביום נמצא שלא מילא את תפקידו בשלמות, לעומתו השני שלא היה בכוחו ללמוד יותר מחמש שעות ביום, אם מפני מיעוט שכלו או מפני שנזקק היה להתעסק בפרנסת בני ביתו ובשאר טרדות, הרי **מאחר שמילא את תפקידו** בדין הוא שיהא במעלה יתר ממי שלמד שעות הרבה יותר ממנו אך לא

'אלי' חסר שהיתה כוונתו ש'אֵלַי תבוא', בת היתה לו לאליעזר ורצה שתנשא ליצחק אמר לו אברהם - בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך, ובכל זאת נשאר אליעזר בנאמנותו בשלימות הגמור כעד השתא ולא נתמעטה נאמנותו אפילו בכהוא זה, על הנהגה כזאת אמר לו אברהם 'ואשביעך בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ', שזכית להבין שהעובדים את ה' במדריגות הפשוטות 'אלוקי הארץ' בחינת 'ארור' חשובים ממש כמדריגת 'אלוקי השמים' בבחינת 'ברוך', וזאת למדת מ'הארץ' שרצתה לעשות רצון קונה אף שיועד לה להיות 'ארץ' מדריגה נמוכה ביותר, וזה נמי מה שנאמר (שם מב) 'ואבוא היום אל העין', וברש"י 'מכאן שקפצה לו הארץ', שבאה לקראתו בחינת 'הארץ' שלא רצתה כי אם לעשות רצון קונה[1].

והנה, כאן נאמר (טז לב) 'ותפתח הארץ את פיה', והיינו, שקרח לא הסכים להאי דעתא שכל אחד העובד את ה' במדריגתו שלו חשוב כ'כהן גדול לפני ולפנים', ועמד על דעתו שעליו להיות כהן גדול, על כן פתחה הארץ את פיה לבלעו בקרבה ללמדו ש'אין גבהות

עשה כל אשר היה יכול ומוטל עליו לעשות לפי עניינו. כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו **אלא מחשב עם כל אחד בדיוק כמה היה יכול לעשות וכמה עשה בפועל.**

המתיק והמשילו בספר 'מכתב מאליהו', למלך שהיו לו עבדים ומשרתים רבים, ואחד מתפקידיהם הוא לשבח ולפאר את המלך, השכם בבוקר הופיע המשרת הראשון ופיו מלא תהילה במעלת המלך כי רב חסד הוא וכל היום חונן ועוזר לתושבי המדינה, אחריו נכנס המשרת השני ומשבח את המלך כי רב חסד הוא וכו'... אף העבד השלישי חוזר ואומר מה שאמרו קודמיו, וכן הרביעי והחמישי... ברי לכל בר דעת שאין כאן לא 'שבח' ולא תהילה', ואין שום טעם ותענוג בכבוד מטופש זה, ורק אם כל אחד ישבח את המלך בתכונה ובמעלה אחרת, זה יעיד על חכמתו ואילו השני יספר בגבורתו וכיו"ב, אז יתענג המלך ויתרומם כבודו. על דרך זה ברא הקב"ה את עולמו, כשכל המון הבריות לאין תכלית נבראו במטרה אחת למען יתגדל ויתקדש שמיה רבא, וכמו שנאמר (משלי טז ד) 'כל פעל ה' למענהו', ואם כן בדין הוא שכל אחד ייברא בתכונות אחרות, ויעשה נחת רוח ליוצרו לפי מהותו, ועל ידי זה יתכבד ביותר כבוד שם מלכותו. ובזה פירשו מה דאיתא באבות (א טו) 'אם אין אני לי מי לי', כי 'אם אין אני' אזי אין מי שימלא את מקומי לעשות את שליחותי ותפקידי, כי כל אחד נברא באופן אחר שבעניין זה יעלה הכבוד לחי העולמים.

וכך הוא גם הביאור בדברי המדרש (שמו"ר נב ג), מעשה ברבי שמעון בן חלפתא שבא ערב שבת ולא היה לו מֵאָן להתפרנס, יצא לו חוץ מן העיר והתפלל לפני האלוקים וניתן לו אבן טובה מן השמים, נתנה לשולחני ופירנס אותה שבת. אמרה אשתו מהיכן אלו וכו' אמר לה נתפללתי לפני האלוקים וניתן לי מן השמים. אמרה לו איני טועמת כלום עד שתאמר לי שתחזירה למוצאי שבת, אמר לה למה, אמרה לו אתה רוצה שיהא שולחנך חסר ושולחן חבריך מלא (וכלומר, שיחסר מחלקם הצפון לעולם הבא, ו'אבן' זו היא מהשכר לעתיד לבוא). הלך רבי שמעון והודיע מעשה לרבי, אמר לו לך אמור לה אם שולחנך חסר אני אמלאנו משלי, הלך ואמר לה, אמרה לו לך עימי למי שלמדך תורה, אמרה לו רבי, וכי רואה אדם לחברו לעולם הבא, לא כל צדיק וצדיק הוה ליה עולם בעצמו, שנאמר (קהלת יב ה) 'כי הולך האדם אל בית עולמו' וכו', עולמים אין כתיב אלא **עולמו**, כיון ששמע כן הלך והחזיר. עכ"ד המדרש. ולכאורה האם פקפקה אותו צדקנית בכוחו של רבינו הקדוש לתת לה מחלקו בעוה"ב. אלא **שכל אחד נבנה חלקו בעולם הבא מאותם הנסיונות שעבר בימי חלדו עלי אדמות**, ומאחר שכל אחד יש לו ניסיונות אחרים לפי מציאותו ועניינו אם כן יש לו 'עולם בעצמו', **ואינו דומה עולם הבא של רבינו הקדוש לאותו גן עדן של רבי שמעון בן חלפתא ובני ביתו**, ולא שייך להשלים ולהעביר זה מזה.

ו. כיוצא בזה ביארו את לשון הקרא (תהלים לז יא) 'וענווים ירשו **ארץ**', העניו מסכים לקבל את הנהגת הבורא – באיזה מדריגה שהוא מעמידו, כמו שה'ארץ' הסכימה לעשות רצון קונה, אף שהעמידוה במדריגה נחותה. וזהו שאמרו בגמרא (ברכות לה:) במחלוקת רשב"י ורבי ישמעאל, שרשב"י סובר 'אפשר אדם זורע בשעת זריעה... תורה מה תהא עליה', ולעומתו סובר ר"י 'הנהג בהם מנהג דרך **ארץ**', ומדוע לא כתב מנהג 'העולם', אלא שר"י אומר נהוג כ**הארץ**, **ואף אם לא זכית להיות שבתך בבית ה' כל היום לעסוק בתורה, אך אם תשגיח לעשות רצון קונך כפי יכולתך והשגתך אשר חלק לך ה', תהיה נחשב בשמים כהעומד במדריגה גבוהה.**

לפני המקום', וכל חד וחד חשוב לפניו. וכן נדרש במה שנאמר (פסוק לד) 'וכל ישראל נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ', פירוש מעצמינו נבין זה הענין ולא תצטרך הארץ לבלענו[ז].

יש שביארו מה שאמר משה לקרח (טז ה) 'בוקר ויודע ה'', **ובמדרש** (תנחומא ה, הובא ברש"י טז ה), **א"ל** משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו, יכולים אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו, **שנאמר** (בראשית א) 'ויהי ערב ויהי בוקר ויבדל' כך 'ויבדל אהרן להקדישו' (דה"י א' כג יג). **וביאורו**, כי כמו שהערב משמש ב'חושך יכסה ארץ' והבוקר יאיר לכל, ואין אחד מהם חותר להחליף ולשנות תפקידו, כך קבלו עליכם לשמוח כל אחד בתפקידו ושליחותו כי 'גבולות חלק ה' בעולמו' והעובד את ה' ממקומו ומעמדו לפי השגתו, נחשב כגדול שבגדולים בלא שום הבדל וחילוק.

אמרתי בשלוי – ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת

פרשה זו יפה נדרשת (במדרש תנחומא, רש"י) **בתורת האמונה, כי כל ה'מחלוקות' והסכסוכים שיש בין הבריות שורשם בחוסר אמונה ובטחון. ואפרש** שיחתי, כי כל אדם דואג לעצמו ולפרנסתו, ומשמר על כבודו הרם והנישא כשומר על כתר המלך בכבודו ובעצמו... עתה, אם יבוא מאן דהו ויפגע בכבודו או יגע בפרנסתו, ואף אם רק 'נדמה' לו שכן היה הרי עליו לקנא קנאת ה' צבקות.... ומשם הדרך קרובה להדליק את האש הגדולה ולהבעירה בתבערת המחלוקת. ואילו היה מאמין באמונה שלימה שהכל משמים, היה מכיר שהוא וכל גורלו נתונים בידי הבורא יתב"ש, וכל מה שהצליח עד היום בפרנסה ושאר עניינים 'מחוט ועד שרוך נעל' אינו אלא כי הצליח ה' דרכו, ממילא לא היה מתפעל כ"כ כשאחרים מעוללים לו נזק צער וכו', שהרי אין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם אלא 'כי הוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד'[ח].

וכך היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל אומר, יהודי החי מתוך אמונה בה' אינו פוגע בשום בריה שבעולם ואינו נפגע משום בריה שבעולם לא ברוח ולא בגשם. כי יודע הוא אל נכון שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לח:)[ט], ואי אפשר לשום בריה שבעולם לתת איזה דבר לרעהו ולא לקחת מרעהו

ז. כעין זה אמרו צדיקים שהתורה הקדושה מזהירה (דברים יב יג-יד) 'השמר לך פן תעלה עולותיך' פן תרצה להתעלות בעבודת השם 'בכל מקום אשר **תראה**' דווקא במקום שנראה לך שמשם אפשר לך להתעלות, אלא **כי אם במקום אשר יבחר ה'** - באותו המקום אשר בחר ה' שתהיה בו 'שם תעשה עולותיך', ודייקא משם תתקרב אל ה'.

ח. כך מבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדז'יץ זי"ע (ליקוטי דבר"י ד"ה ויקח קרח) את הנאמר בפרשתן (טז א) **ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי**, כי זו הייתה טעותו של קרח שדימה בנפשו **אז מ'נעמט זיך אליין** - שאפשר לו לאדם **לקחת** שררה ומנהיגות לעצמו, ולא הבין ש'**לך** ה' הגדולה', ורק **בידו** לגדל ולחזק לכל, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה.) 'משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי', **שמשמים** נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך האדם בעצמו - **משקל לא שקלי**, אי אפשר לו לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידו כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמיד זאת לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

כך היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת ה' אות סב) את דברי הגמרא (חגיגה ד.) 'איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו', **איזהו שוטה** מי הוא 'שוטה', **המאבד** את הידיעה, שכל אשר לו הוא רק **מה שנותנים לו** מן השמים, ואין האדם קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ט. שמעתי מאחד מחשובי הרבנים מגדולי מרביצי התורה בעיה"ק ירושלים לבאר את הנוסח שאנו אומרים בזמירות למוצש"ק 'זרענו וכספנו ירבה כחול', מה ענין זה לזה. וביאר בדרך משל לשני ידידים מנוער שלמדו יחדיו ב'תלמוד תורה' ומשם בישיבה וכו'. לאחד מהם נולדו ח"י (18) צאצאים בליעה"ר, שכל אחד מהם בנה בית בשעטומ"צ והוליד לא פחות מט"ו (15) עד י"ז (17) צאצאים, ואף 'תולדותיהם כיוצא בהם'. לעומתו עמד רעהו בקושי עם בן

אם לא ציווה ה' כי כך יהיה. **אם כן, על מה יפגע בחברו** (כתשובה - נקמה או עונש, על מה שעולל לו וגרם לו רעה) הרי חברו **לא** עולל לו מאומה. כמו"כ מה לו להיפגע ממנו אם לא רעהו גרם לו מאומה, כי כל אשר עשה לו רעהו על פי מאמר ה' היה'.

אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. כי כאשר אי מי קילל אותך או ברכך, הזיקך או הועיל לך ברוח בגוף בנפש ובנשמה, ביזה אותך או לאידך כיבד אותך, העניק לך או לקח ממך, דיבר עליך טוב או רע וכו' וכיו"ב. הרי המאמין יודע אל נכון שלא מידי פלוני הבזיון, ולא אלמוני קיפח את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השידוך, ולא שמעון דיבר עליו סרה לעיני כל הקהל, לא לוי לקח לו את ה'עמוד' ולא יהודה הסתיר לו את 'אור החמה' בבניית המרפסת (הפחותה מד' על ד' אמות)... וכו'. כי כל אלו המעשים והמאורעות נעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומה לו לאדם כי ילין על חברו'.

וכן איתא מהרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאז'ניץ זי"ע (פרשת נח ד"ה אלה תולדות) דהנה מצינו שאצל המלאכים אין בהם לא קנאה ולא שנאה, הגם שהם כוחות מתנגדים זה לזה, שמיכאל ממידת החסד וגבריאל ממידת הגבורה, והטעם בזה, כי המלאכים מתבוננים ומכירים במי שנותן להם את כוחם ומהותם, והיינו שהן החסד והן הגבורה **בא** להם מכוחו של קוב"ה. 'כי אין המחלוקת רק (בנפרדים) למטה, שכל אחד מתנשא לומר אני אשתרר מחמת חכמה שבקרבי או איזה מעלה

יחיד ובת יחידה שנולדו לו בהפרש שנים רבות בין זה לזו, ואף בניו הלכו בדרכיו וכיו"ב לגבי דור השלישי. נמצאו השניים עומדים כשהם מתקרבים לשנת התשעים – לזה כשלושת אלפי צאצאים, ולרעהו כשני מנינים צאצאים ותו לא מידי... וכי יעלה על הדעת לומר שזה נטל מזה... והרי אפילו השוטה לא יאמר שבא זה ולקח צאצאיו הרבים ממכסתו של ידידו מנוער...

ובזה יתבאר ה'סמוכים' שבין 'זרענו לכספנו' – כי כמו שבזה לא תאמר שאחד נטל וחטף משל רעהו, ובוודאי שאין ריבוי בניו של פלוני באים לו 'על חשבון רעהו'. כיו"ב ממש לענין 'כספנו' אין מקום לחשוב ולומר כי ריבויו של האחד בא לו על חשבונו של השני.

י. סיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על שני צדיקים קדושי עליון שלימים גבה טורא ביניהם על עניינים נעלים ורמים.

שלח אחד מהם שהיה ידוע בגאונותו הכבירה יותר מרעהו מכתב אל הצדיק השני וכתב לו 'הידעת לספור כל אותיות שבתורה... הידעת לספור כל אותיות שבש"ס, ספרא, ספרי, מכילתא... הידעת לספור כל אותיות שברש"י... אם לאו כלך לך ומה לך כי באת לחלוק עלי'. שלח לו הצדיק השני במענה לאמר 'אודה ולא אכחיד כי אכן לא ידעתי לספור כל זאת, אך ידיעה אחת ידעתי - '**וידעת** היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ועל הארץ מתחת אין עוד', וחוששני שידיעה זו לא ידע מר... (דברי תורה פר' בראשית).

יא. ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת - וכל ה'הלוך ילך' שלו יהיה עפ"י 'דרך האמונה' יחסוך מעליו כל צער וכאב לב הבא לאדם מ'קנאה תאווה וכבוד'. כי באמונתו יודע הוא **א.** שאין יכולת ביד בריה בעולם לקחת מעמו מאומה, ובזה יחסוך מעצמו את **הקנאה**, שהרי כל אשר לרעהו אינו על 'חשבונו', ואם ירצה הקב"ה יעניק לו פי אלף ככה מבלי שיצטרך לקחת מאומה מרעהו ה'מצליח' והעשיר. **ב.** עוד ידע שאין ביד בריה בעולם לתת לו מאומה (רק בציווי ה' ניתן לו) ובזה מונע מעצמו רדיפת **הכבוד**, כי גם ה'כבוד' ביד ה' הוא. **ג.** אי אפשר לו לקחת לעצמו איזה הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא, ובזה חוסך את **התאווה**.

וכך מתאמרא משמיה דהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, שהנמצא בהאי עלמא ורואה שיש מנהיג לבירה – אי אפשר שיקנא בחברו, או יתאווה לדבר גשמי, וכן לא ירדוף אחר הכבוד, כי יודע הוא שאין עוד מלבדו, ומה שיש לזולתו או שאר תאוות אינם אלא פרי הדמיון, כי אי אפשר שיגיע לאדם יותר מכפי הנקצב לו מלעילא. וזה פירוש דברי המשנה (אבות ד כא) 'הקנאה התאווה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם', **כי השקוע בג' דברים הללו סימן הוא שאיננו חי כלל בהאי עלמא** (באור האמונה), **כי אם בעולם הדמיון והכזב.**

וכבר ביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (הובא גם באמרות משה ערך טהרת המידות) **את הנאמר בקרא** (תהלים לג ח) 'ממנו יגורו כל יושבי תבל', והרי מצינו הרבה מ'יושבי תבל' שאינם יראים את ה', והיאך אמר ממנו יגורו **כל** יושבי תבל. ומבאר, עפ"י דברים אלו, כי 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם' נמצא שאיננו בכלל 'יושבי תבל'...

אחרת שיש בי, וכל זה ביוון שטועים מדרך האמת ושוכחים כי היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל, ומשום זה תהיה 'קנאת איש ברעהו' - כשרואה שלו חסרו כל אלו הדברים לכן מקנא בו ושנאה נפשו את חבירו, אך המאמין בהאי עלמא (כדוגמת המלאכים בשמי מעל) שהכל בא בחשבון מדוקדק מן שמיא אין בו כל קנאה וכל קטטה.

ויזכור את דברי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע (ב'הנהגות' שלו), וז"ל. להיזהר מכעס, וטוב לזכור כי הכל מהבורא ית', כדאיתא (חולין ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ואפילו מבעל בחירה. וכאשר האדם חי באמונה שאין דבר הנעשה שלא בהשגחה העליונה יהא נקל בעיניו להתגבר על מידת הכעס, שהרי מאמין בכל ליבו ונפשו ששום אחד לא פגע בו והזיקו, ואף הוא לא הפסיד לעצמו על ידי רשלנותו וכדומה, אלא הכל היה כפי אשר נגזר משמיא.

ואף אם 'נראה לעיניים' שפלוני עשה לו מטוב ועד רע, יבין כי הוא שלוחו של השי"ת ולא מעצמו עשה את הדבר הזה כדאיתא ב'ספר התניא' (אגרה"ק כ"ה), וז"ל (בשינוי קצת). אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם. והטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל, ואף שחברו שהוא 'בעל בחירה' מקללו או מכהו או מזיק ממונו, [ואכן, מזיק זה יתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו], אעפי"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' המחייה אותו, וכמו שאמר דוד המלך בעת ששמעי בן גרא קללו 'קללה נמרצת' - 'ה' אמר לו קלל' (ש"ב טז י). והיכן אמר ה' לשמעי (והרי לא שמענו מעולם ששמעי בכלל נביאי ה' היה), אלא שמחשבה זו שנפלה לשמעי בלבו ומוחו - מאת ה' באה לו. ורוח פיו המחי' כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה, ולזה נחשב ש'ה' אמר לו קלל'יב.

וכן כתב ה'חינוך' באיסור 'לא תקום ולא תיטור' (מצוה רמא) וז"ל. 'משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא. על כן כשיצערהו או יכאיבו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי לא הוא סיבת רעתו, כי העוון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה'', עכ"ל.

מקום נתבצר – לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה

בפרשתן (טז ה), 'בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו'. וצריך ביאור מדוע ציווה עליהם להמתין עד ה'בוקר' ולא נתן להם להקריב מיד את הקטורת, ומבאר הגה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה ולא יהיה כקרח) שכל אלו ראשי הסנהדראות היו צדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו', אז יבינו גודל וחומר המכשול שנכשלו בו, וישובו בתשובה שלימה לפני הבורא. אכן, כך הווה, הם ערכו 'חשבון הנפש' אלא שנתמלאו בושה וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה', - כבר אבדה תקוותינו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת השי"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, דאדרבה מה שמרגיש בלבו בושה וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארז"ל (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בלבו של אדם', והוא גופא הכנה לעבודת הקודש.

וזהו שאמרה תורה (יז ג) שיקח 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם', שטעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם, מתוך טעותם כי כלתה תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח זכרון לבני ישראל - שיזכרו זאת לדורות עולם, ולא

יב. וכן איתא במדרש גבי יוסף הצדיק ואחיו שבטי קה (בר"ר וישב פד יח) **...כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא.** כי כן היא דרכם של צדיקים לראות בכל הנעשה, הן כשפלוני מראה לו אהבה, הן כשמראה לו שנאה יודע הוא שלא פלוני אוהבו או שונאו, אלא הקב"ה נתן כן בלבו.

ימנע איש מלהתקרב לעבודתו יתב"ש אף אם הוא מלא בושה וכלימה על חטאיו, כי אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש[יג].

ביוצא בדבר, אומרים משם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע לבאר הטעם שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור' לפני תקיעת שופר בראש השנה, שכשאנו עומדים בעת התעוררות התשובה קודם התקיעות פעמים שמתוך 'חשבון נפשו' בא האדם לידי יאוש כי אבדה תקוותו ומחליט שלא תועיל לו התשובה, לכן מזכירים לו את 'בני קרח' שכבר נבלעו באדמה וברגע האחרון הרהרו בתשובה, וזכו ש'מקום נתבצר להם בגיהנום' (סנהדרין קי.), ומהם ילמד כל איש ישראל, שאף אם הוא כבר בתוך האדמה עדיין בידו לשוב אל קונו ולהתרצות לפניו[יד].

האזינה ה' תפילתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה

בפרשתן (טז טו), **'אל תפן אל מנחתם'**, ובראשונים **ביארו** (עי' רמב"ן) ש'מנחתם' הכוונה 'תפילתם', כלומר, שמשה ביקש מלפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם של קורח ועדתו החפצים שהוא ישמש ככהן גדול. והמתבונן ישתומם, הנה בא לו קרח ומערער את אמונת ישראל במשה רבם, גם זורע חורבן רב בעם בני ישראל, מריב עם משה ואהרן קדושי ה', ואחר הדברים האלה, עדיין חושש משה רבינו שהקב"ה יקבל את תפילתו ויתן לו את הכהונה הגדולה, בשעה שכתר כהונה ניתן לאהרן הכהן עפ"י דין. מכאן נראה עד כמה מגעת כוחה של תפילה[טו], שאיננה תלויה במצבו של האדם, ואף אם הרבה לחטוא ולפשוע עדיין יש כוח רב בשמי רום למוצא פיו בעבודה שבלב זו תפילה, עד שהוצרך משה רבינו לעמוד ולבקש מהבורא אל תפן אל מנחתם אל תט אזניך לשמוע לתפילתם של רשעים (ראה 'אור יחזקאל' ח"ה עמ' רפ)[טז].

וכן כתב 'בספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה'

יג. כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (פורים ח) בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע דלכן אמרינן 'הרוצה בתשובה' ולא 'המתרצה בתשובה', כי אין כוונתנו לומר שהקב"ה מתרצה לאדם כששב בתשובה, אלא שמעיקרא רצונו בתשובה, ואף החטא עצמו היה ברצון הבורא בכדי שיוכל לשוב בתשובה עליו (ולכן זדונות נעשים כזכויות).

יד. בספר 'מרגלית הים' (סנהדרין קט: אות ד) הביא שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר בשם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע מדוע ביקש משה רבינו שירדו **חיים** שאולה, וכי רצה לנקום בהם שייתיסרו ביסורים (כי החי מרגיש בייסורים), אלא, שמשה רבינו חס על כל נפש מישראל, לבלתי ידח ממנו ידח, **וכל עוד שנשמתו באפו בידו לשוב בתשובה שלימה**, על כן ביקש שישארו בחיים.

ובזה ביאר הרה"ק מטשעכנאוו זי"ע (שש"ק ח"א ו בשמו) היאך אמר משה רבינו (טז כט) 'אם כמות כל האדם ימותון אלה (הרי זה סימן ש)לא ה' שלחני', והלא יתכן שיחזרו בתשובה וממילא לא תפתח הארץ פיה, וכי נאמר אז ש'לא ה' שלחני'. אלא ביאורו, דלכן דייק 'אם כמות כל אדם ימותון **אלה**', שהרי 'בעל תשובה' נעשה כתינוק שנולד, וכאיש אחר הוא, א"כ אם ישובו בתשובה אין זה נחשב ש'אלה' האנשים ניצלו, כי אנשים ובריות חדשים הם

טו. יש שביארו, שלכאורה לפי הדקדוק היה לו לומר '**נסו מקולם**' ולא '**לקולם**', אלא, שמרמז על ענין התפילה, להיכן מנוסת היהודי - **לקולם**, היינו לקול התפילה, כי שם היא מנוסתו ומפלט לו. ואכן 'לקלם' עולה בר"ת למנצח לבני קרח מזמור.

טז. שמעתי לספר על יהודי נכבד וחשוב בשם ר' קלמן שהיה מיוצאי אונגרין (הונגריה), שבימות המלחמה בשעה שנכנסו הרשעים ימ"ש לעירם החלו לשלח ל'עבודה' את בעלי הכח - מבני י"ח שנים (עד בן 55), והזקנים והילדים אחת דינם רח"ל... הרשע קבע מוט בכותל והורה לכל לעבור בסמוך למוט, כל מי שהגיע בקומתו לגובה המוט סימן שכבר מלאו לו י"ח שנים והוא ראוי לעבודה, ואלו הנמוכים יותר הופנו לעבר השמאלי, כמובן שהנערים בני ט"ו – ט"ז היו מהלכים על קצות האצבעות בכדי להגביה קומתם עד גובה המוט. ר' קלמן הנ"ל היה נמוך והפנו אותו לצד שמאל בדרכו האחרונה... ביחד עם עוד קבוצת נערים, והנה בדרכם על הרכבת לאושוויץ נענה אחד מהם והכריז בקול רעש גדול, הבה נזעק יחדיו לאבינו שבשמים שיציל אותנו ממוות לחיים, ופתח בזעקות ב'שיר המעלות ממעמקים' מתוך בכיות נוראות ותעל שוועתם השמימה. משהוכנסו לתוך תאי הגזים וכבר... מה עשה

והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"י ב, לב יב-יג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד מלפני אלוקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה"[ז].

בפרשתן (טז כב) 'ויפלו על פניהם' וגו'. ומבאר רבינו בחיי ש'נפילה' זו היתה לצורך תפילה, ומכאן מקור וסמך למנהג נפילת אפיים בתפילה[ח]. ומרחיב רבינו בחיי בשורש מהות נפילת אפיים שיש בזה שלוש כוונות, וז"ל, האחד למורא השכינה, והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושיו וביטול הרגשותיו, ומאריך לבאר כל טעם וכוונה. מורא השכינה - כי כיסוי הפנים הוא מדרכי הבושה והצניעות, ומאחר שהמתפלל צריך להיות 'שכינה כנגדו' וכענין שנאמר (תהילים טז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד', על כן תקנו חז"ל 'בתכסיסי התפילה כיסוי הפנים' להראות בעצמו עניין בושה מכבודו ית', וכמו שמצינו במשה 'ויסתר פניו כי ירא מהביט אל האלוקים' (שמות ג ו).

עוד מעניין נפילת אפיים הוא להראות צער והכנעה, 'וההכנעה מעיקרי התשובה ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא משאלתו'. ומוכיח זאת מהמובא בגמ' (ב"מ נט:) שמאותו היום ש'ברכו' את רבי

הקב"ה, באותו רגע שרצו להרגם נגמר הגז ולא היה סיפק בידי הרשעים להוציא זממם לפועל, והוציאו אותם חוצה ונשארו בארץ החיים, וכל ימיו היה רבי קלמן רגיל לומר שהוא חי 'ממעמקים'...

יז. כאן המקום להזכיר את דבריו הנוראים של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס השלם שער תורת האדם נ) על איש יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, ואמר לו הרה"ק וז"ל. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע – אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין קען ער ביי איהם אויס בעטין וואס ער וויל, עכ"ל, (ובלה"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך – שימותו הילדים, **וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר – אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו.**

נוראות אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, 'מי שאינו יכול ומסוגל להתפלל גם אחרי שעבר ונכשל בעבירות החמורות שבתורה, ולשפוך שיחו גם אז לפני הקב"ה כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו, עדיין לא דָרַך על מפתן העבודה' (תורת אבות 'תורה ותפילה').

יח. בימי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דר יהודי בכפר הסמוך לבעלזא והחזיק למחייתו בית מזיגה (קרעטשמע) שם היו מתכנסים גויי הארצות ושותים עד כדי שכרה ועד בכלל. באחת הלילות כשרצה היהודי לסגור את ה'קרעטשמע' ביקש מכולם לשוב לבתיהם, ואכן כולם יצאו חוץ מאחד אשר היה שיכור כלוט, והורה לו את הדרך חוצה, אך הלה לא ידע להבדיל מימינו ומשמאלו, ונתקע ברגל השולחן ונפל ארצה ונחבט ראשו בקרקע ועד מהרה היה ללא רוח חיים. נבהל האיש מאוד, שהנה יאשימו אותו בהריגת הגוי שמת אצלו בחנותו, מה עשה, החיש פעמיו אל הרה"ק מבעלזא, ובאישון ליל נקש על דלתות ביתו ומשהכניסו הרבי גולל לפניו את צרתו ואת הסכנה המרחפת על ראשו ועל ראשם של כל יהודי המחוז (גאליציע), שהרי שונאי ישראל ימצאו בזה שעת הכושר לפרוע בהם פרעות. אמר לו המהר"י שוב לביתך, עמוד על יד ה'פגר' ואמור את תפילת 'והוא רחום' הנאמרת בתחנון בימי שני וחמישי. מיד מיהר לבית המרזח והחל באמירת ה'והוא רחום' מתוך בכיות נוראות בשברון לב, והנה לנגד עיניו 'התעורר' הגוי, עמד על רגליו והלך לבית אדונו, ותיכף משנכנס לבית נפל שם ומת, ומעתה לא היה מקום לרשעים להעליל עלילות על בני ישראל. שב היהודי לבעלזא להודות להרה"ק על הישועה הגדולה אשר נעשית עמו, והוסיף לשאול את המהר"י, אם אכן כה גדול כוחה של תחנון מדוע מקילים אנו לפעמים (נהרא נהרא ופשטי'ה) שלא לאומרה בזמנים שונים... השיב לו הרבי מיניה וביה, וכי ברצונך שכל הגויים יקומו על רגליהם וישובו לחיות...

ואם כי פשיטא שמופת נורא זה היה בזכותו ובכוחו הגדול של הרה"ק מהר"י אך השתלשלה הישועה דרך אמירת ה'והוא רחום' ללמדנו שתפילה זו מסוגלת ביותר, ואם אין בכוחנו להחיות **מתים**, אך על כל פנים בידנו להחיות **חיים**...

עוד היה מעשה אשר פרצה מגפה באחת העיירות על יד קארלין, ורח"ל נפטרו אנשים צעירים לימים בזה אחר זה, הורה הבית אהרן לשלוח טעלגרמא שיקבלו על עצמם להיזהר באמירת תחנון, ואכן התחילו להקפיד בכך והמגפה נעצרה.

אליעזר לאחר שנחלק על חכמים ב'תנור של עכנאי' לא הניחה אותו 'אימא שלום' אשתו שהיתה אחותו של רבן גמליאל ליפול על פניו, פעם אחת חשבה שהיום ראש חודש (שסברה שהחודש הקודם חסר הוא) ולא השגיחה עליו, ויש אומרים שבאותו הזמן דפק עני על דלת הבית והוציאה לו לחם לאכול, ונפל רבי אליעזר על פניו, וכשמצאתו בכך אמרה לו, קום כי כבר הרגת לאחי רבן גמליאל, ואכן כך היה. והטעם שכל כך חששה ופחדה מנפילתו אפיים 'כדי שלא יצטער, ומתוך הצער וההכנעה והעלבון יעניש את רבן גמליאל'. וממשיך רבינו בחיי 'הא למדת שלא היתה מתיראה הגברת הזאת שיענישו בתפילתו אלא מתוך נפילת אפים'. ובכלל דבריו שגדול כוחה של תפילה בנפילת אפיים משאר חלקי התפילה.

והעניין השלישי בנפילת אפיים הוא שמראה בעצמו שיודע שאין בו שום כח משלו אלא כולו בטל ומבוטל מצד עצמו, וז"ל, כי הנופל על פניו מכסה עיניו וסותם פיו, והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נזקו ותועלתו, ואינו יודע דרכו ועניניו ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו וכו', וכאילו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו ועיננו ושפתיו מסותמין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון השי"ת. עכ"ל. ובדרך זה מבאר גם את הטעם שצריך לכוון ולהסמיך את הרגליים זה לזה, שכאילו הוא קשור ואינו יכול לעשות מעצמו שום דבר זולתי רצון ה'[יט].

ולא יהיה כקרח וכעדתו – הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה

מפורש אמרה תורה (יז ה) 'ולא יהיה כקרח וכעדתו'[כ], ואיתא בגמרא (סנהדרין קו.) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת[כא]. דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ופירש"י אין מחזיקין - אף שכבר החלה המחלוקת - אסור להם להחזיק ולהמשיך במחלוקת[כב] אלא ילמדו ממשה

יט. אגב אורחא, בענין התפילה, מצינו להגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל בזה דברים נפלאים (אודות השאלה שדנו באחרונים האם יש חיוב תפילה לגויים או לאו לכה"פ 'מצווה' יש להם בדבר. יש שפטרו אותם, וראייתם מדלא נמנית ה'תפילה' כאחת משבע מצוות בני נח, והגר"מ הכריע בנידון זה דבסתמא אין להם חיוב תפילה אך בעת צרה מחוייבים הם להתפלל, עי' באור שמח על הר"מ הל' תפילה פ"א ה"ב. ואלו דבריו בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' כ"ה) **וז"ל:** 'אבל נראה לע"ד דהוא רק לקבוע חיוב להתפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איזה דבר אבל כשמתפלל רק כשיש לו צורך כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחיוב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח, משום **דזהו עיקר האמונה בהשי"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים וכשאינו בוטח על השי"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים,** והרי גם הגוי מחוייב להאמין בהשי"ת (עיי"ש עוד), וא"כ בהכרח **שמחויב להאמין בהשי"ת וגם שנתן התורה, וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר.** עכ"ל. ולפי דרכנו נאמר, שגם בני ישראל צריכים לדעת פסק כזה...

כ. כך אומרים בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שזה ברור שהפסוק 'ולא יהיה כקרח וכעדתו' לא בא לומר למי שאינו צודק בטענתו שאסור לו לחרחר ריב (דזה פשיטא), אלא אדרבה, אף כשהינך צודק הרחק מן המחלוקת...

כא. הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בפרשתן ד"ה וישלח משה) מבאר שהכתוב בא להזהיר אותנו, שלא נאמר הנה פלוני 'מוחזק' הוא כבעל מחלוקת, גם מתמול גם משלשום מורגל הוא לעורר מדנים... אין כל טעם לקרוא לו ולפשר בין הניצים... לא כן הוא, אלא תמיד צריך לקרוא לשני הצדדים לקראת שלום, וכמשה רבינו שקרא לדתן ולאבירם לשלום אף שכבר הוחזקו במריבה, שכבר במצרים היו השנים 'נצים' והכה הרשע את חברו, אף על משה ועל אהרן עוררו מדנים, כמו"ש (שמות ה כ) 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה', וברש"י כל 'נצבים' הם דתן ואבירם, וז"ל החת"ס 'אין מחזיקין במחלוקת' ר"ל דאין הולכין בתר חזקה במחלוקת, **אעפ"י שכבר ניסה לעשות שלום זה ג' פעמים ולא עלתה בידו, עכ"ז בל יעשה עצמו כמתייאש, וינסה כוחו עוד הפעם וה' יברך את עמו בשלום,** עכ"ל.

כב. פעם נענה הרמ"מ בעת 'רעוא דרעוין' כשכולו אחוז באש להבה וזרק את עצמו על הכסא וראשו מאחור, וזעק: בכל צרתם לו צר... הנה יכול יהודי להיות תלמיד חכם ובר אוריין, יהודי מכובד, אך באם הוא פוגע אף בשערה קלה מראשו של יהודי הרי הוא מאבד את כל חשיבותו ואינו שווה מאומה. כי אכן עיקר גדול מאד הוא הנהגה ראויה בין אדם לחברו, והבאת שלום בין בני ישראל.

רבינו שמחל על כבודו ובעצמו הלך אליהם כדי לבטל מחלוקת[כג].

ואכן יגיעה עצומה נדרשת מהאדם להתרחק מן המחלוקת, וכך ביאר הרה"ק ה'אורח לחיים' מזלאטשוב זי"ע (בריש פרשתן) מה שכתב רש"י (בריש פרשתן) בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט ו) בקהלם אל תחד כבודי. ולכאורה תמיהה מילתא, מדוע הוצרכו בכלל לייחסו במעשה המחלוקת, היה לו לומר 'ויקח קרח' ותו לא מידי, לשם מה הוזכר בן יצהר בן קהת וכו', אלא מבואר, עפ"י דברי הגמרא (בבא מציעא פה.) 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו... תורה מחזרת על אכסניא שלה', וזהו רק לענין 'תורה' אבל לענין יראת ה' אין כאן 'מחזרת על אכסניא שלה' כי הבחירה נתונה בידי כל איש ואיש (אף שאם בא ליטהר 'זכות אבותם מסייעתם' אבל הבחירה נתונה בידיו...) ולכן ייחסו אחר אבותיו באמרו אף אם תהיה בנו של 'קדושי עליון' ושרפי מעלה - בן יצהר בן קהת בן לוי לא יועיל הדבר מאומה לענין יראת ה', אם ירצה לפרוש מדרכיהם הרשות נתונה בידו ל"ע, אין לו אלא לקנותה ביגיעת עצמו...

הכל מודים שבעיצומה של מחלוקת קשה עד מאד לפרוש ממנה. מ"מ יש לו לאדם להתאמץ ולברוח משם ע"י שיתבונן היטב בתוצאות המחלוקת, כמה שנאמר (עמוס ה יג) 'והמשכיל בעת ההיא ידום'. כי לאחר מעשה יראה שכל יגיעתו לטובתו הייתה, שהרי חייו של בעל המחלוקת אינם חיים, ובכל פינות שהוא פונה מסובב הוא בריב ומדנים[כד]. וה'פיקח' יראה את הנולד, ובעודו עומד על 'פתחה של מחלוקת' מבחוץ ימנע בכל כוחו שלא להכנס ב'בוץ' נורא זה ששמו 'מחלוקת' כי זמן כניסתו לבוץ ידוע ואחריתה מי ישורנה. וגם לעומד מן הצד ייאמר, אנא, אנא, המנע מלהביע דעה ולהתערב במחלוקת[כה], כי מעולם לא

בדומה לכך ביאר אותו צדיק וקדוש זי"ע את דברי חז"ל שאמרו (ברכות ה.) אם רואה אדם ייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ולכאורה צ"ב מדוע לא יתלה מיד בתחילה ב'ביטול תורה' - כי היא חיינו ואורך ימינו, ומדוע רק אחר שפשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. וביאר בקדשו, כי כל עוד שיש לאדם פגם בענייני בין אדם לחברו עליו לתלות בזה ולא בביטול התורה, שהרי דרך ארץ **קדמה** לתורה, **ונמצא שכל עוד שלא תיקן מידותיו, מה לו לדון בענין ביטול תורה, כשאת 'ההקדמה' לתורה עדיין לא קיים.**

כג. וידע 'בעל המחלוקת' כי **סוף דבר שישוב ויחזור ה'גלגל' בעולם**, כדברי הרה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשת חוקת) בביאור דברי המשנה (אבות ד ג) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאין לו שעה' – בשביל שסבל בזיונך וחטאת לו.

ובזה מבאר החיד"א את דברי 'יפתח' שענה לאחיו כששאל אותם 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו... **לכן** עתה שבנו אליך' (שופטים יא ז-ח). ומבאר, דזאת ענו לו, אכן, זה עצמו שגרשנו אותך **לכן** עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אלך שתיטיב לנו, ובזה נמי רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה.

כד. יש שביארו ביסוד זה, דעל כן אחר מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטהו – 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול **שקדים**... למשמרת לאות לבני מרי' (יז כד-כה), ולרמז בא, כי המחלוקת דומה **לשקדים** שיש בהם כמה מינים – מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים' תחילתן מתוק וסופן מר (עירובין כח:, ונפק"מ לענין מעשר, עיי"ש) – והלימוד לדידן, **כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת,** אם **תחילתו מתוק** – היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש **'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח,** הרי **סופו מר** (כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי) **גם בעולם הזה חייו של בעל המחלוקת קשים ומרים – בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'.** אבל אם **תחילתו מר** - שבראשית **ותחילת** המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפיו דבר, אזי אף שלעת עתה **מר** לו וקשה ביותר, מכל מקום **סופו מתוק** - כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה – מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים.

כה. משל נפלא אומרים משם הרה"ק ה'אמרי נועם' מדזיקוב זי"ע, אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפי, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך,

אבל מפי מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפי. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפי המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפיו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתני הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם **בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה, איני 'מבין' בזה ולא אנקוט כצד או זה**, אז ירוויח כאותו השועל **שניצול ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.**

מסופר על הגה"ק החפץ חיים זי"ע, שבעת שהתעוררה מריבה ומחלוקת בעירו ראדין, אם לא הצליח להשקיטה היה עוזב את העיירה למשך שבועות מספר עד שוך חמת המחלוקת, בכדי לא להימצא ח"ו אפילו בקרבת מקום של בעלי הריב.

סיפר אחד ממקורביו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לפני שנים רבות נזדמנתי לביתו של הגרשז"א, ולנגד עיני נגלה מראה מחריד - קבוצת אברכים גוערים בכבוד הרב ומטיחים בו בעזות מצח (באותו זמן פירסם הרב הצעה להקל בנושא מסויים והיו שיצאו חוצץ כנגד קולא זאת – ואף הוא עצמו לא הציע זאת אלא בתורת 'הצעה' ולא הורה כן למעשה), **והיה הגרשז"א** יושב ושומע דבריהם בקור רוח ובפנים שוחקות כאילו לא היה כאן כלל דיבורים נוקבים כנגדו... אחר שיצאו האברכים מביתו שאלתיו, 'ילמדנו רבינו', מאין לכם כוחות ותעצומות הנפש כגון דא, השיב לי הרב בנועם שיחו כהרגלו, אספר לך מעשה שאירע בימי נערותי בשכונת 'שערי חסד' בה גדלתי (עד סוף ימיו) וממנה תבין דעת.

ביום מן הימים באה הבשורה לתושבי השכונה שהגאון רבי אהרן כהן זצ"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל עלה להשתקע בארץ הקודש, והנה הוא קובע מקום מגוריו בשכונתנו. הדבר עורר התרגשות גדולה בקרב הצבור, ומיד הכינו לכבודו דירה ראויה לשמה, ואף כל חפצו וצרכיו העמידו לרשותו למען יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בנחת, ואכן, רבי אהרן קבע מושבו בדירה זאת ותרב השמחה ב'שערי חסד'. עברו כמה חדשים והנה 'הילד איננו' – רבי אהרן נעלם מעיני כל, מקומו בבית הכנסת נפקד, ואף ברחובות העיר לא ראוהו. משעברו כך כמה ימים החליטו 'טובי הקהל' ללכת אחריו ולחפשו, תחילה ניגשו לביתו נקשו על שעריו, אך 'אין קול ואין עונה', מכיוון שכן ניסו לפתוח את הדלת והנה היא נפתחת... והבית ריקם מתושביו וחפציו. אף השכנים לא ידעו מאומה מפשר התעלומה, בלית ברירה הוכרז בבית הכנסת שכל היודע אודות רבי אהרן יבוא ויודיע. עד שנגלה עליהם זקן אחד וסיפר כמסיח לפי תומו שראה את רבי אהרן יוצא מן השכונה לפני כשבוע עם כל מטלטליו בעגלה לעבר העיר יפו... הדבר יצא מפי הזקן ופני העם מלאו תמיהה ופליאה על מה ולמה עשה רבי אהרן כדבר הזה (והרי כל מחסורו מילאנו בשלימות). שיגרו בני השכונה משלחת ליפו לביתו של רבי אהרן, והוא קיבלם בסבר פנים יפות כשהוא מודה להם על כל החסדים שגמלו עמו... ובנוגע לעזיבתו בפתע פתאום – מבלי להודיע מאומה סיפר להם דברים כהוויתן.

כשבאתי להיפרד מחותני לרגל עלותי לארץ ישראל, העליתי לפניו שאלתי 'איה אקבע מקום מושבי בירושלים או בצפת, או שמא בחברון או ביפו', השיב לי חותני, אין כל כך נפק"מ היכן תדור, אך זאת אבקשך, אנא, הבטח לי בתקיעת כף, ממקום המחלוקת - ברח במהירות... לעולם אל תציג את כף רגלך במקום שיש בו מחלוקת, ואם ח"ו נקלעת למקום כזה, שא רגלך וברח משם... ואכן, כפי בקשתו הבטחתי כן לחותני בתקיעת כף ונפרדתי ממנו מתוך התרגשות עצומה ודמעות.

המשיך רבי אהרן, לאחרונה נתעוררה מחלוקת בשכונתכם 'שערי חסד' אודות ה'גבאות' בביהכ"נ, ומכיוון שכה חמור היה הדבר בעיני חותני עד שנטל ממני 'תקיעת כף' על כך, נאלצתי לעזוב את המקום במהירות עצומה, ואפילו לשהות כדי פרידה מבני השכונה לא היה סיפק בידי. המשיך הגרשז"א, כשחזרו בני המשלחת סיפרו לכל את תשובתו של רבי אהרן, ומכיוון שהייתי אז נער צעיר לימים עשו עלי הדברים רושם כביר למאד, והחלטתי בהחלטה חזקה, שלעולם לא אתקרב לענין שיש בו מחלוקת. מעתה תבין היאך שתקתי לאברכים אלו שגערו בי ותקפו אותי, כי קבלה בידי משנות קדם (וכבר הורגלתי בזה) שלא להגרר אחר 'וויכוחים' (שלום רב פ"ע, מפי בעל המעשה).

יצא אדם נקי מעסקיו בבוץ, ולא ימלט מטינוף ידיו רגליו וכל גופו[כו].

ומפורשים הדברים בגמרא (סנהדרין ז.) שלמדו מהפסוק (משלי יז יד) 'פוטר מים ראשית מדון', פוטר מלשון 'פטר רחם', כלומר המתחיל במחלוקת מביא בזה על עצמו מאה דינים שיבואו עליו גלל המחלוקת (מדון - נוטריקון מאה דיני, או כי מדון בגימטריא מאה. רש"י). **על כן, יפקח עיניו בתחילת הדרך, לבלום בזמן את כל המערכה אשר בוא תבוא עליו אם יכנס רק ב'טעות' למערכה זאת.**

כתב השל"ה הקדוש זי"ע בשער האותיות (אות ב' בריות, יד) **ואיסור מחלוקת הוא במשהו - כי מניצוץ אחד של אש תתגדל המדורה**[כז], **ותאכל האש עד אבדון**[כח]. וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (ז.) **האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא**, וברש"י, לצינורא דבידקא - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו - כעין ניגרים וצינורות קטנים, **ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו**, וכמו שנאמר (משלי יז יד) 'פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש', כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - **שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד, לא יוכל לסתמו יותר**[כט]. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת. **ואילו היו** זוכרים את תחילת שורש המחלוקת כבר היו משלימים

כו. כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה הוא דתן ואבירם) דלכאורה יש לתמוה, שהנה שמם של דתן ואבירם נזכר בפירוש במחלוקת זו – כדכתיב (טז א) 'ויקח קרח... ודתן ואבירם' אפילו שלא נתכוונו כלל לטובת עצמם – שהרי אין מוצאם משבט לוי כלל, ולאידך מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת התכוונו לעצמם [שהרי הקריבו קטורת, ונראה שמבני לוי היו], והתורה חסה על כבודם ולא פירסמה שמותם, ומסברא היה לו להפך – לפרסם לדראון עולם את מי שהתכוון לטובת עצמו.

ומבאר ה'חידושי הרי"ם' – **כי יתכן עוד לסלוח לאדם שאינו יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה ושואף לגדולות, אבל לבעל מחלוקת לשם מחלוקת, המחרחר ריב אף כשאין לו טובת הנאה מזה, לזה אי אפשר לסלוח ויש לפרסם שמו לגנאי.**

כז. וכמשל שאמרו, כאשר בוערת האש בחתיכת עץ קטנה – גפרור, עדיין אפשר לכבותה בנפיחה אחת בפה, ותכבה מיד ובנקל, אבל אחר שכבר תבער ממנה אש גדולה תקשה מאד המלאכה לכבותה.

כח. הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל היה פעם בענגלאנד (אנגלי') לצורך עניני ישיבתו הרמה. בהיותו שם פגע בו מאן דהו בצורה נוראה ואיומה, בחוצפה גדולה ובזיון מחריד. רבני המקום רצו לערוך בו שפטים, אך הוא ז"ל עיכב בעדם בכל כוחו, ולתמיהת הרבנים ששאלוהו, לזאת נסכים שמרוב ענווה מוחל הרב על כבודו, אבל זאת לא נבין מדוע 'בנפשו' הדבר שאף אנו לא נמחה על כבוד התורה שנתבזה כל כך. אמר להם הרב, הגאון ה'חפץ חיים' אמר **לי אתה תהיה איש מצליח בכל אשר תפנה ותעשה, בכל דבר חוץ מב'מחלוקת', כי בזה לעולם לא תראה הצלחה, ובשום אופן לא תצליח ע"י**, ולכן לא הסכים בשום פנים ואופן שימחו על כבודו כי אז ממילא יצא נפסד... (שם מתוך הרב מפוניבז').

כט. ומוסיף השל"ה, וז"ל. ושמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מוהר"ר פינחס סג"ל ז"ל, כי דבר זה מרומז באותיות של תיבת מחלוקת. כיצד, האות **מ** - סתומה וסגורה מכל צדדיה לבד פתח קטן מלמטה, וכך הוא תחילת המחלוקת, מתחלת מאיזה דבר שטות קטן – באופן קטן. אחר כך מתרחב הפתח לכל רוחב האות כמו פתחה של **ח** למטה, ומשם תתלהב אש המחלוקת עד למעלה זהו אות **ל**, שגגו כמגדל הפורח למעלה למעלה, משם תמשיך האש הבוערת לירד למטה עד התהום, כרגלה של האות **ק**. ולאחר שכבר היא ברום הרקיע ובעומק האדמה, תגיע להיות כהאות **ת** אשר עומדת היטב על שני רגליים, כך תמשך המחלוקת למשך זמן גדול, ואות **ו** המפסיק, זה **משענת המטה** אשר בידו להחזיק המחלוקת – היינו כי כל המחלוקת נבנית על איזה דמיון שפלוני עשה וכו'. **אבל זה המטה נתהפך לנחש**, עכ"ל.

וכך רמז הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בית אהרן דף קמד:) ב'טעמי המקרא' שבפסוק (דברים א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', על 'אחינו' יש 'תלישה קטנה' ועל 'המסו את לבבינו' יש 'קדמא ואזלא'. ומבאר שכך מזהירנו הכתוב השמר לך מאד אפי' מ'תלישא קטנה' ביותר ב'אחינו' באחוות רעים, א קליין רייס, כיון שכך טבע המחלוקת, **מנקודה קטנה**

יחדיו זה עידן ועידנים, ורק מחמת שהוסיפו 'קש ותבן' ממשיכה האש לבעור ולכלות כל חלקה טובה, והמשכיל בעת ההיא ידום, שלא תתרבה האש יותר ויותר[ל].

הנה כתיב בפרשת 'לך לך' (בראשית יג ח) 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך', מה נמלצו דברי השל"ה הק' זי"ע (לך אות לג) וז"ל. ושמעתי צחות (כן כתב בתו"מ להאלשיך כאן) בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר הותחל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשה המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה כזכר שאינו מוליד... עכ"ל[לא].

וממשיך השל"ה, על כן מי שמצפה לזכות ולראות פני שכינה, ירוץ ויברח מזוהמת הנחש, וירחיק ממחלוקת אפילו ממיעוט קמא. ומה לי להאריך בגנות המחלוקת, כי כל הספרים מלאים מזה. נקוט האי כללא בידך, כי עוון המחלוקת יותר קשה מעוון עבודת כוכבים כמו שמצינו באחאב ושאול[לב]. ומוסיף שם (באות טז) ובודאי הגרוע שבישראל היה מוסר נפשו למיתה בכדי

מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, ולכן הטעם הוא 'קדמא ואזלא', אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

יש שאמרו לבאר ביאור נפלא בדברי הכתוב (בראשית ד ח) 'ויאמר קין אל הבל אחיו, ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו', ולא כתיב מה אמר קין אל הבל, ולכאורה צריך ביאור אם לא רצתה התורה הק' לגלות מה אמר לו – מדוע נכתב 'ויאמר קין אל הבל', אלא שזאת גופא רצתה התורה לומר, **כי אין כל נפקא מינה מי אמר ומה אמר, היה כאן איזה דיבור... ומשם כבר נתגלגלו דברים עד כדי רציחה...** כי מכל דיבור קטן אפשר שתתלבה אש מהארץ עד לב השמים. ויבוא איש על אחיו - עצמו ובשרו ויהרגהו, והיטב היטב יש לו לאדם להתבונן קודם שהוא מוציא דבר מה בפיו.

והוכיחו ממה שאמרו חז"ל (עיי' מס' ד"א פרק שלום הי"ח) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום והשכין שלום בין איש לחברו ובין איש לאשתו, ולכאורה יפלא, וכי היה איזה סיבה וטעם לריב איש עם רעהו במדבר, והרי לא התעסקו כלל לפרנסה כי ירד להם לחם מן השמים, ושתו מים מן הבאר, כמו כן הבגדים לא בלו, ועל מה נסובו מחלוקות שהוצרך אהרן הכהן לפשר ביניהם. אלא, **כך הוא דרכו של היצר לזרוע מחלוקות ללא שום סיבה, יתחיל בוויכוח קטן באיזו אמתלא, ויהפוך אותו להר גדול ולסלע המחלוקת...**

ל. נוראות כתב הרה"ק ה'חוזה' מלובלין זי"ע **טוב להיות בשלום עם חבירו הגם שהוא בשקר, מלהיות במחלוקת עם חבירו הגם שהוא באמת** (אור הנפלאות כח, הובא באבני זכרון ערך מחלוקת).

לא. עפ"י דבריו מבארים את מאמר חז"ל (קה"ר ז כג, וכעי"ז נדרים מא.) 'דעת קנית **מה** חסרת', כי בהוספת אותיות 'מה' על 'ריב' נעשה 'מריבה', ומי **שקנה דעת** ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת ה'ריב', הרי הוא **מחסר** את האותיות **מה**, ומונע מה'ריב' להיהפך ל'**מריבה**', ולכן אמרו (חולין פט.) 'כל הבולם פיו בשעת מריבה כתולה ארץ על בלי**מה**', אפילו שכבר הוה 'שעת ריב' – וכבר החלה המחלוקת לחולל שמות, הרי הוא עוצרה מיד בכל כוחו, ומקיים את העולם שישאר על מקומו, וזהו 'על בלי-מה'.

לב. דברים נוראים כתב ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ריש פרשת כי תשא) בשם רבו ה'חתם סופר' זי"ע, דלכאורה צריך ביאור, כיצד הסכים אהרן לבני ישראל שיעשו את העגל כשאמרו 'זה משה האיש לא ידענו מה היה לו' – מחשש שמא יהרגוהו – והרי ע"ז היא ב'יהרג ולא יעבור', אלא, כי אהרן הבין שאף אם יעמוד כנגדם וימסור נפשו להריגה בידם - עדיין תשרור ביניהם מחלוקת עזה, שהרי כל אחד הציע עצות ורעיונות כדת מה לעשות אחר ש'מת משה', ויהיה חרב איש באחיו **אף אם יבא משה ביום המחרת, כי במקום מחלוקת גם משה לא יועיל, וכמו שכתב רש"י** (במדבר טז ד) **במחלוקתו של קרח 'נתרשלו ידיו'**. על כן נתרצה להם ועשה בעצמו העגל, כדי שתשרור ביניהם שלום ושלוה, ואז בבוא משה ביום המחרת, **ויהיה שלום ביניהם, ברגע אחת יבער הרע מקרבם.** ואכן כך הוה - 'ויקח העגל וישרפו באש ויטחן עד אשר דק' ואין פוצה פה ומצפצף, **נמצא כי אהרן בחר להיות סניף לע"ז לפָנִים - למען לא יתרבה מחלוקת בישראל**', ואכן, השי"ת הבוחן כליות ולב וידע כי ב'מסירות נפשו' עשה כל זה, **מחמת כן** בחר בו להיות 'כהן' גדול', וזהו שאמרו לו בהקים את המשכן כשנרתע לאחוריו על שראה דמות עגל על המזבח, א"ל

שלא לעבוד עבודת כוכבים, ואיך לא ימסור נפשו לעצור את עצמו מלעשות מחלוקת שהיא קשה מעבודת כוכבים, עכ"ל (בשינוי קצת).

ואינם משיבים – חוסך מעצמו מאה דינים

השומע חרפתו ושותק, ונמנע מלפתוח במערכה, עליו אמרו בגמרא (שם) 'טוביה (אשרי מי) דשמע ואדיש, חלפוה בישתיה מאה'. וברש"י, אשריו ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך, כי בשתיקתו חסך מעצמו מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר, עכ"ל[לג].

איתא במשנה (אבות א יב) הוי מתלמידיו של אהרן - אוהב שלום ורודף שלום, ומצינו לרמב"ן בפרשתן שמבאר בפסוק (טז ד) 'וישמע משה ויפול על פניו'. וצ"ב, מדוע נכתב בלשון יחיד - ויפול על פניו - ולא ויפלו משה ואהרן, כי אהרן בקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, והחריש במודה שאכן צדקו טענותיו של קרח, וראוי קרח לשמש בכה"ג יותר ממנו, ומה שהוא עומד ומשמש בכהן גדול אינו אלא כי שומע הוא לקולו משה ומקיים גזירת מלך. ועל פי זה יתפרש אומרו הוי מתלמידיו של אהרן, שר"ל רדוף אחר השלום וזתר על שלך, כי אין אדם המוותר משלו ומפסיד[לד].

הקב"ה – למה אתה בוש **לכך** נבחרת – על שבחרת להצילם ממחלוקת על ידי עשיית העגל, **הרי לך שהמחלוקת גרועה מיצירת ה'עגל' ועבודה זרה...**

כעין זה מצינו ב'שבט מוסר' (פל"ז כב) שלמחרת יום המחלוקת של קרח עם משה לא ירד המן, אף שביום שחטאו בעגל איתא במדרש (שמו"ר מא א) שירד המן, והיינו שמחלוקת גרועה מע"ז, כי הע"ז לא מנעה את ה'מן' מלרדת, והמחלוקת כן מנעתו.

וכך הביא בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' קס"ה ד"ה ולענין) **...ובן תורה א' העתיק לי מס' אחד מעשה שהי' בעיר קעמפנא, שבא לשם חזן א' רשע והעם בחרו בו**, והאב"ד הגאון ר' יוסף שמואל ז"ל **צווח ככרוכיא ונעשה מחלוקת** והתייעץ הגאון ז"ל עם הגה"צ ר' יוסף מפוזנא ז"ל, וכתב בזה"ל, שמעון זה (כך שמו של אותו חזן) דורש כל אתין שבתורה, את החזיר וכו', וכשבא לאת ה' אלוקיך תירא פירש (כלומר שרחוק הוא מלהיות ירא שמים). והשיב לו הגה"צ הנ"ל, **מוטב להעמיד צלם בהיכל מלהחזיק במחלוקת.**

לג. פעמים שהאדם נכנס לבית המדרש, לכולל, או למקום עבודת הכפיים, ובא אליו מאן דהו, ובטרם יפצה פיו הרי הוא 'שוטף' אותו בקיתון של רותחים וצוננים גם יחד, וזה הראשון עומד ומשיב לו מנה אחת אפיים, וההמשך... ידוע לכל. מדוע לא יבין **ש'סך הכל' פלוני זה צרה לו בביתו, וחיפש ומצא בו 'מקום' ראוי ומתאים 'לשפוך את נפשו', אבל אין 'פיו ולבו שווין' כלל, כי אין כוונתו לדיבורים שאמר לך אלא לזעוק מעמקי לבו – בצרה גדולה אני... ומה לך כי תענה לו ותערוך עמו וויכוחים, והרי אינו רוצה ממך מאומה אלא לפרוק את נפשו הדוויה.**

וכמשל הידוע ביהודי מבני ארץ הקודש שהשתתף בהלווית המת בהיותו בארצות הגולה בניו יארק ושפך שם דמעות כמים בבכי תמרורים, בני המשפחה שלא הכירוהו ניגשו אליו ושאלוהו מה לך ולאבינו, שמא קרוב משפחתנו אתה ולא ידענו עד כה, ענה היהודי, מדרי ארה"ק אנכי ובאתי הנה לזכות את בני ארה"ב להשתתף בהוצאות המרובות של נישואי בני הקריבים ובאים... היום בבקרו של יום השכמתי קום ונבהלתי לראות שכל המעות נגנבו, וכבר עלו הדמעות בעיני, אלא שבושתי וגם נכלמתי לבכות וליילל ברחובה של עיר, על כן באתי הנה - למקום אבל ומספד וכאן לא אתבייש מאדם... כי 'בתוך רבים תבכה נפשי', אבל לא על ה'מת' אני בוכה, אלא על כספי וזהבי שאבד...

איש יהודי מבני ירושלים בדור הקודם הוציא לאור קונטרס חידושים ובתוך הדברים הביא חידוש של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והפריכו מכל וכל, והיו הדברים ניכרים שחיפש להוכיח שטעה רא"ז ואינו מבין דרך הלימוד מהו. באותה שעה נכנס אחד מתלמידיו לרא"ז וביקש לצאת במחאה גדולה ולהגן על כבודה של תורה. אך רא"ז מנע ממנו עשות כן, וביישוב הדעת אמר לו, הרי יהודי זה לב נשבר לו ואיש מסכן הוא, ואם הוא מוצא פורקן מסאת יגונו במה שהוא מפרסם דברים כנגדי ומוציאני ללעג וקלס ירווח לו ויונעם לו, אך חלילה מלהכאיב ללבו יותר.

לד. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל פירש בלשון הכתוב (טז יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', שהנה איתא בגמ' (עירובין סה:) בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, ואמר משה לקרח אם ברצונם להכיר בטבעו של **אהרן**

אין לשער ואין לתאר גדולתו ומעלתו של האדם כשעוצר בעצמו שלא להשיב במלחמה שערה נגד המריבים עמו. וכדברי ה'אור החיים' הק' בפסוק (טז כה) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', לכאורה קשה מדוע אמרו 'ויקם' משה, ואם להודיע שהיה יושב עד עתה, מה יצא לנו מהודעה זו. אכן, ירצה ע"ד אומרו (משלי טז יח) 'לפני שבר גאון', 'ולפני כבוד ענוה' (שם יח יב), והיינו שההכנעה ושפלות עצמו היא היא גדולתו של אדם, וכך איתא במדרש (שמו"ר מה ה) השפלתי - הגבהתי, ולזה אמר ויקם משה - כלומר, קימה היתה לו במה שהלך לדתן ולאבירם הרשעים - אשר חרפוהו ולא רצו לבא אצלו, ולא די ששתק להם, אלא השפיל עצמו אליהם והלך אצלם, עליהם נאמר 'לפני שבר גאון', ועל משה נאמר 'ולפני כבוד ענוה', שהרי הם נבלעו חיים שאולה, לעומתו 'קימה הייתה לו' למשה רבינו - שזכה לכבוד וגדולה ומדרגות רמות.

ולהדיא איתא ברמב"ם (דעות ז ז) '...אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם'[לה].

וכן כתב ה'פלא יועץ' (ערך כעס) השתיקה **בעת כעס** - **כמים לאש** - שמכבהו[לו]. וידוע מאמר רז"ל (חולין

מה הוא, הרי אין בידכם אלא **כי תלינו עליו** – לנסותו בנסיון הכעס, כי **בכוסו** אי אפשר שהרי כהן אסור בשתיית יין, אף **בכיסו** לא שייך לבדקו שהרי אמרו (יומא ח.) 'גדלהו משל אחיו' נמצא שהכה"ג עשיר גדול הוא. אין בידכם לנסותו אלא 'כי תלינו' והיינו **בכעסו**. (הגר"ש וואזנער זצוק"ל בשם מורו הגר"מ שפירא ששמע מר"מ אריק, הובא ב'טל תרה החדש' קרח).

מענין לענין, אל ירע בעיני האדם בעמדו ב'נסיונות', ויצרו מתגבר עליו, כי עיקר חיותו בעולם הזה הוא רק ממלחמת היצר. וכך הביא הרה"ק ה'תפארת שלמה' (ד"ה כל הקרב) ששמע מהרה"ק רבי ישעיה מפרשעדבוז זי"ע שאמר קודם הסתלקותו לפרש במה שנאמר בפרשתן (יז כח) 'האם תמנו לגווע', ש'תמנו' הוא מלשון 'שלימות', ובני ישראל אמרו 'האם השגנו מעלת השלימות אשר האדם צריך להשיג בחייו' שרק אז 'יכול להיות מוכן ח"ו לגווע'. הוסיף התפארת שלמה לפרש ביסוד זה בלשון הכתוב (איכה ג כב) 'חסדי ה' כי לא תמנו' שחסד הוא מאתו ית' שלא 'תמנו' והגענו לתכלית השלימות ועדיין עומדים אנו בפני מלחמת היצה"ר, שעל ידי זה יש לנו חיות כאן בעוה"ז.

לה. איתא בגמרא (סנהדרין קט:) און בן פלת אשתו הצילתו, שכך אמרה לו, מאי נפקא מינה לך, אם אהרן כה"ג אתה תלמידו ואם קרח כה"ג אתה תלמידו, ועליה נאמר (משלי יד א) 'חכמת נשים בנתה ביתה' (במד"ר יח כ). והתמיהה ידועה, וכי **חכמה** גדולה יש בדבריה, והרי לא אמרה אלא דברים **פשוטים בתכלית ההבנה**. וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל **כי אכן, זכירת דברים 'פשוטים' בשעה שבוערת אש המחלוקת - 'חכמה' גדולה היא**, והיא היא תבנה הבית.

וכל איש ואיש ילמד מכאן לזכור את הדברים הברורים לו בכל עת... ומשום מה בהגיעו לשעת מעשה – בעת התלקח האש פרחו כל ידיעותיו כלא היו... מה יעשה האדם ויחיה, יתעלה מעל 'רגש' לבו הבוער בקרבו ב'רגשות' כלימה או כעס וכדו', ויתבונן ב'דעתו' מה יעלה בסופו של ריב ומדנים, וימצא שההפסד מרובה על הרווח הנדמה.

לו. ומדויק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא **אשמע** וכאלם לא **יפתח** פיו', מדוע פתח בלשון נוכח וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא **אשמע** וכאלם לא **אפתח** פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה עי"ז שהרודף 'לא **יפתח** פיו' יותר בכדי לצערו, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיון מוכיח.

פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשויב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצוותיו – שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדול מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחברך יפול וילך ממך מאליו...

הרה"ק מסאטמאר זי"ע פירש בלשון הכתוב (תהילים קכ ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', שהנה מצינו (ר"ה ג.) 'כי' משמש בד' לשונות - אי דלמא אלא דהא, ולפי"ז יבואר, **אני שלום** - אם ארצה לחיות בשלום ובשלוה עלי לכלכל הנהגתי בתבונה, ו**'כי' אדבר** - להרגיל את פי להיות משמש בארבע לשונות, לעיתים בלשון רכה ופעמים

פט.) **על פסוק** 'תולה ארץ על בלימה' (איוב כו ז) **אין** העולם מתקיים אלא על מי שבולם פיו בשעת מריבה[לז].

וכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (פנחס ד"ה לכן אמור) **דאיתא** במסכת גיטין (ז.) 'מי שיש לו קנאה על חבירו ושותק שוכן עדי עד עושה לו דין' (להצילו מרעת חבירו). **וביאור הדבר** - כי העולם מתקיים רק עבור מי שבולם פיו בשעת מריבה, נמצא שכביכול על ידי זה השותק נעשה הקב"ה 'שוכן עדי עד' (לעולם), שהרי מבלי שתיקתו לא היה קיום לעולם, לכן ב'דין' יצילנו הקב"ה מרעת חברו.

ובאמת, אין כל מלאך ובריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים. כדברי הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ישיר משה על שה"ש) **בפסוק** (שם א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו', כי נשיקה רומזת על תענוג ואהבה, וממה הקב"ה מתענג מנשיקות פיהו - כשאדם משיק שפתותיו זו לזו בכח, לעצור בעדם מלהוציא איזה דיבור... וע"ז אמרו לבאר הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שמחה לאיש זה הקב"ה (בר"ר ג ג), כשאדם מענה ומסגף את פיו מלהוציא בפיו דיבורים שאינם מהוגנים.

יעוור עיני חכמים - המחלוקת מעוורת עיני האדם

בפרשתן (יז ו), 'וילונו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה'. וכבר תמהו המפרשים, היאך יתכן כדבר הזה, שאך אתמול ראו הכל שברא ה' בריאה חדשה והאדמה בלעה את כל המתלוננים על משה, ומיד למחרת שוב 'וילונו כל עדת בני ישראל'.

ותירץ הרה"ק 'הבית ישראל' זי"ע בשם אביו הרה"ק 'האמרי אמת' זי"ע, **דאיתא בגמרא** (סנהדרין קו.) 'אמר רב יוחנן, קרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, פי' שלא נבלע בארץ עם עדתו, וגם לא נשרף באכול האש את מקריבי הקטורת, וברש"י, **אלא במגיפה מת**, והיינו שמת רק למחרת ההוא יומא. **נמצא** שבבקרו של יום עדיין היה קרח בחיים, **והוא הוא זה שליבה את אש המחלוקת בשנית** - שיתלוננו העם על משה 'אתם המיתם את עם ה'', ראה נא עד היכן כוחה של המחלוקת - אף שכבר ראו הכל את זעקת השמים והארץ בצדקת דרכם של משה ואהרן. מ"מ נהג קרח כמי שנסתלקה דעתו לגמרי ולא ראה את אשר לפניו, ושב מיד למחרת לחרחר שוב ריב ומצה על משה ואהרן.

ולא זו בלבד שהמחלוקת תסמא עיני האדם, **אלא היא מעוותת את שכלו וראייתו - לראות את פני הדברים כפי רצונו ולא כפי האמת**[לח]. וכמו שמבאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) בשם הרה"ק מפשיסחא זי"ע, כי תמיהה גדולה היא האיך טען קרח על משה מדוע תתנשאו (טז ג), בשעה שדייקא במידה זו שבחתו התורה להדיא - 'והאיש

ישתוק ולא יענה כלל וכיוצ"ב. אולם אם **המה**, ר"ל שמשיב לרעהו ואינו שותק כתיבת 'המה' הנקראת הלוך ושוב, אזי **למלחמה** - שהנהגה זו גורמת לידי מחלוקת ומריבה.

לז. משמיה דהרה"ק האהבת שלום זי"ע אמרו לפרש הכתוב (קהלת ד ט) 'טובים השנים מן האחד', היאך יקוים **טובים השנים** שיחיו שנים בשלום זה עם זה, רק **מן האחד** - מכוחו של אחד מהם שמוותר על שלו, ואינו עומד על דעתו. כי אין מציאות בעולם שיחיו שנים יחדיו בשלום ושלווה, בלא שיעלה השטן ביניהם איזה עילה קטנה להפריד ביניהם, ורק על ידי שהאחד מוותר ממשיך השלום לשרור ביניהם.

שמעתי לאמר מדוע מברכין את החתן והכלה שיהא **'קשר** של קיימא', מדוע אין מברכין שיהא 'דבק' של קיימא (וכמו שכותבים בנוסח התנאים האומר 'לדבק' טוב) **או** שאר חיבורים. אלא ביאורו, כי הבא לקשור שני חבלים שאורך כל אחד מהם 'אמה' לא יקבל חבל באורך של שני אמות אלא פחות מכן, משא"כ בחיבור ה'דבק' וכיו"ב יתכן שישארו בידו אורך שני ה'נפרדים' גם יחד, **והיינו כי בקשירה חייב כל צד לתת מעצמו ורק כך יווצר הקשר. וזהו 'קשר של קיימא', כי כדי שיעמוד ה'בית' על תילו ב'שלום בית'** (וכן בכל עניני 'בין אדם לחברו' כ'חברותא' בלימוד, ו'שותף' לעסקים וכו' וכיו"ב) **חייב כל אחד להעניק ולוותר משלו...** ובלא זה אין קיום לחיבורם...

לח. והרי הוא נדמה למי שלובש בתי עיניים הצבועים בצבע הירוק – **שהוא רואה את כל העולם בצבע ירוק ככרתי**, אפילו מה שלא נדמה לצבע הירוק בכהוא זה, והנמשל מובן...

משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב ג). אלא, כי אכן, זוהי כוחה הנורא של הגאווה ומחלוקת שמסמאת עיני האדם, עד שקרח חשב שהוא משה, ועליו עצמו אמרה תורה 'והאיש משה עניו מאד'[לט] [בחשבו כי 'משה' הנאמר בפסוק קאי עליו, כי הוא ה'תלמיד חכם', ע"ד אומרם (שבת קא: ועוד) 'משה שפיר קאמרת']. **ובכלל, כל מחלוקת באה אך ורק מחמת שהאדם שקוע בתוך עצמו, ואינו רואה לנגד עיניו אלא 'צד' אחד. מדוע לא יבין שיש עוד צד ועוד דעת הרואה את פני הדברים באופן אחר. ובזה יתבארו דברי רש"י** בריש הפרשה, 'ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק... נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת', והיינו שלא ראה לנגד עיניו כי אם צד אחד וזה גרם לכל המחלוקת.

ובזה יתבארו גם דברי רש"י בהמשך הדברים (טז ז, מדברי ילקו"ש קרח תשנ) וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו, כי פעמיים צד עולים בגמטריא קפח - אותיות פקח, והיינו כי מדרכו של פקח להבין שיש שני צדדים למטבע, ויש כאן 'פעמיים צד'. ולכן שאלו 'וקרח שפקח היה' מה ראה לשטות זו - לחשוב כי רק דעתו 'דעה' היא[מ], ומה ראה לחלק את תיבת 'פקח' לחצאין ונשאר רק מנין 'צד' אחד (הרה"ק מראפשיץ זי"ע, הובא ב'חמדה גנוזה' להרה"ק רבי סיני מז'מיגראד זי"ע במערכת ראפשיץ)[מא].

אל תחד כבודי – בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים

איתא במשנה (אבות ה יז) 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת

לט. הנה ידוע מאמר חז"ל (יומא עה.) שקירוב מקום נפילת המן היה תלוי במעשי האדם וצדקותו. אם כן, וודאי שה'מן' של קורח היה יורד לו בסמוך לפתח ביתו ממש, שהרי 'מטועני הארון היה', לאידך, ברור שלאחר מחלוקתו עם משה לא מצא את המן בקרוב כ"כ, ומעתה תמוה כיצד לא שם על לבו שחטא וטעה טעות חמורה במה שנחלק עם משה. ומכאן למדנו, שהשקוע בתוככי המחלוקת יראה בכל דבר רק את צדו, ואדרבה – כראות קרח שהמן מרוחק מאתו, הבין **שכך עלתה בידו מכיוון שלא ליבה מספיק את האש כנגד משה עד לשמים, ועליו לשוב בתשובה – לחזק המחלוקת.**

כעין זה מצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (קרח תר"פ) דהנה איתא ברש"י על הפסוק 'ויקח קרח' - דבר אחר, ויקח קרח, משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, ובאלו 'דברים' משכם – שבא קרח וגילה את אזנם שכל יסוד היהדות הוא שהקב"ה מרחק את האדם ועליו להתייגע להתקרב, וכה אמר להם לראשי סנהדריות, הנה, כל מה שריחק אתכם הקב"ה מהמשכן והכהונה אינו אלא כדי שתתאמצו להתקרב והריחוק הוא רק צורך הקירוב, וכאשר תתאמצו ביותר תתקבלו לעבודת המשכן, וזה עצמו הוא רצון ה', שעי"ז תזכו להתקרב, ודברים רכים אלו משכו את לבם – על דרך האמור בזוה"ק (ח"א סט:) בביאור הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שדרכם של גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבח זה משבחם הקב"ה - **כי שבח גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפי"כ אינו פוסק מלהשתוקק**, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה – בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו.

ואל תשאלני מדוע נחשב זה להם לחטא, כי באמת, כל האמור אינו אלא דוקא לענין השתוקקות בלבד, אבל ח"ו שיבוא עי"ז לחלוק על משה, ואם היו מתפייסים בדברי משה ולא היתה עליהם אלא התשוקה לבד בוודאי היה זה להם לשבח, אבל מכיוון שבאו לכלל מחלוקת סטו מדרך הרצויה ונחשב להם כחטא לשורפם ל"ע.

מ. באופן אחר ביאר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (שש"ק, קרח) 'וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו' – להיות פקח, וכלשון הרה"ק 'שפתי צדיק' זי"ע (בפרשתן אות י) **ועיקר החיסרון היה שהיה פקח ורצה להשיג הכל בשכלו, וזה לא טוב מאד – שצריכין לילך בפשטות ובתמימות כמ"ש** (משלי י ט) **'הולך בתום ילך בטח', דמי שהולך בתמימות בטוח שלא יפול בדברים כאלו.**

מא. איתא בחיד"א (דבש לפי מערכת ק' אות כז) בשם המהר"י אייבשיץ ב'יערות דבש', 'פקח' הוא בגימטריא חצי 'שלום' (כי פעמיים פקח גמטריא שע"ו – כתיבת שלום), וזה שתרגם אונקלוס 'ואיתפליג' קרח, שחילק את השלום לשנים ועשה מחלוקת. והנה פעמיים 'פקח' עולה כמניין 'שלום', כי במחלוקת ששני הצדדים פיקחים יבין כל אחד לשיטתו של חברו, ועל ידי כן עד מהרה יבואו המה לשלום ושלווה.

קרח וכל עדתו'[מב]. אמנם, לדידן ייאמר, הרחק מן המחלוקת ואל תיגרר אחריה, אפילו כשנראה ש'לשם שמים' היא, כי מחלוקת שכל אחד מהצדדים בטוח בעצמו שכל כוונתו אינה אלא ליחדא שמו דקודשא בריך הוא ושבינתיה זה גרוע מכל - כמבואר ב'יערות דבש' (דרוש ה' לחודש אלול, באמצעו) שאי אפשר ליצר לפתות את הצדיקים לעשות מחלוקת, מה יעשה - יגררם לתוך מחלוקת לשם שמים, ומשם יובילם לסתם מחלוקת[מג].

וכבר כתב הרה"ק בעל התניא זי"ע (אגרה"ק נו) וז"ל.

כי אין שלום יוצא מתוך מריבה, ובפרט ממחלוקת לשם שמים, אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת לשם שמים, הרחמן יצילנו ממנה[מד].

איתא במדרש (בר"ר כב ז) בענין המחלוקת של קין והבל עד ששוף דבר קם איש באחיו ורצחו נפש, וז"ל. 'על מה היו מדיינים, אמרו בואו ונחלוק

מב. רבים מקשים מדוע אמרו מחלוקת **קרח ועדתו**, הרי קרח חלק **עם משה** ולא עם עדתו, והיה לו לומר מחלוקת משה וקרח, כמו שאמר ברישא מחלוקת הלל ושמאי, ובספרי הקודש האריכו למעניתם, שלא הייתה כאן מחלוקת מב' הצדדים, כי משה רבינו לא חלק כלל עם קרח, רק הוא זה שחלק על משה, ע"כ לא אמרו מחלוקת משה וקרח.

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב ב'יערות דבש' (דרוש ח' לט' אדר, בתחילתו), שבכל מחלוקת מפתה היצר את הצדדים כי כל מחלוקתם היא לשם שמים (וחלילה להם מלחשוב שמחלוקתם שלא לשם שמים). ובזה נותן ה'יערות דבש' סימן לדבר היאך ידע האדם האם כוונתו לשם ה', אם הם מחולקים **אך ורק** בנידון מחלוקתם, **אבל זולתי זאת הרי הם אוהבים גמורים זה לזה** – הרי יש כאן אות ומופת חותך שמחלוקתם לשם שמים...

וזהו שאמרו 'איזהו מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי' – ומה מצאנו גבי בית הלל ובית שמאי, שאמרו בגמרא (יבמות יד:) ת"ש, אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בהרבה מדיני קידושין ויבום, וכן נחלקו בצרת הבת, שלפי בית הלל בני בית שמאי ממזרים, ואפילו הכי **לא נמנעו** ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מבית שמאי, **ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר** (זכריה ח יט) **'האמת והשלום אהבו'.**

משמיה דהרה"ק הבני יששכר זי"ע נתנו סימן, שיבדוק עצמו האם בגשתו למצוה אחרת גם תתלהב נפשו באותה אש להבת שיש לו לענין המריבה, האם גם לענין 'עטיפת הטלית ולבישת התפילין' בוערת בו אש התלהבות באותה מידה של המחלוקת, ואם לא כן, סימן הוא שאין כוונתו במחלוקת לשם מעלה כלל וכלל – ולכך מצינו בקרח ועדתו שזלזלו במזוזה וציצית.

מג. נוראות מצינו בגמרא (חולין צא:), על הפסוק (בראשית כח ב) **והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולין** ומסתכלין בדיוקנו של מעלה – שהרי דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, **ויורדין** ומסתכלין בדיוקנו של מטה. ורצו המלאכים להרגו – מחמת קנאה (רש"י שם), מיד - והנה ה' נצב עליו. והמתבונן יתמה, הרי 'אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה...' (עיי' שבת פט.), והיאך יתכן שהם 'קנאו' ביעקב, אלא ע"כ צריך לומר **שקנאה זו – קנאה עילאית היתה – במה שאין לנו השגה, ואעפי"כ הביאתם קנאה זו עד כדי הרצון להרוג את יעקב כפשוטו בפועל ממש.**

מד. הגה"ק רבי יצחק אלחנן ספעקטאר זצוק"ל ראה פעם איך שכמה אנשים חולקים בענין 'לשם שמים' ויורים בפיהם חיצים ובליסטראות זה בזה, נענה רבי יצחק אלחנן ואמר, 'לשם שמים' איני רואה כאן, אבל אני רואה מידות מושחתות ונוראות... כל אחד זועק 'כולה שלי'.

בדרך צחות היה הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע אומר, יעקב אבינו ביקש 'בסודם אל תבוא נפשי' כי פעמים הרבה יאמרו הניצים וכי נראה לך שאנו נחלקים בסתם דברים פשוטים, לא כי, אלא חולקים אנו **בדברים העומדים ברומו של עולם – עפ"י תורת הסוד**, וע"ז ביקש יעקב אבינו **בסודם** אף במחלוקת זו שהיא עפ"י סוד **אל תבוא נפשי** איני רוצה כל חפץ בה, כיוון שעל פי 'פשוט' הוא מחלוקת על משה רבינו.

כן פירש הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערעט וויזניץ זי"ע, בדברי חז"ל (סוכה נב:) 'יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', שבא לומר לאלו שעורכים מחלוקת 'לשם שמים', כלומר, **שהם לוקחים את הקב"ה לעזרתם - כי 'לשם שמים' כוונתם** – לא יכול היצר להסיתו למחלוקת...

וכך ביאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע בדברי חז"ל (במדב"ר כא כב) 'קשה עלי פרידתכם' שכך אומר הקב"ה לבני ישראל קשה היא המחלוקת ובפרט כשהנכם באים ותולים עצמכם **עלי** כי לשמי אתם **נפרדים ונלחמים** זה בזה.

את העולם, אחד נטל קרקעות ואחד נטל את המטלטלין. זה אמר, הארץ אשר אתה עומד עליה שלי היא (שהרי כל ה'קרקעות' שלי). **וזה אמר, הבגד אשר אתה לובש שלי הוא. זה אמר תפשוט** (את הבגד), **וזה אמר, פרח** (באוויר). **מתוך כך - ויהרגהו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, שניהם נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו את המטלטלים, ועל מה היו מדיינים, אלא זה אמר, בתחומי בית המקדש נבנה, וזה אמר בתחומי. שנאמר, ויהי בהיותם ב'שדה', ואין שדה אלא בית המקדש', עכ"ל. וביארו בעלי המוסר, שאין כאן כל מחלוקת, כי באמת היה הסכסוך ביניהם על עניני רכוש וממון, זה נטל כל הקרקעות לעצמו וזה נטל כל המטלטלין לעצמו, ורצו לבלוע איש את רעהו בעודו בחיים, אלא שבפיהם אמרו שחולקים המה על מקום המקדש...** (אף שאין לנו השגה בקדמונים אלו, מ"מ דברי המדרש באו ללמדנו יסוד גדול בפרשת המחלוקת), **כי מאד מאד יש להתרחק מ'מחלוקת לשם שמים', כי אם יפשפש בעצמו היטב ימצא שמתחת ל'כבוד שמים' טמון 'כבוד עצמו', אלא שהיצר מצליח לבלבל את הילך מחשבתנו ברצונו ה"י**[מה].

כלי מחזיק ברכה – הפרנסה תלויה במידת ה'שלום'

אמרו חז"ל (עוקצין ג ב) **אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר** (תהלים כט) **ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום**[מו]. **ובמדרש** (ויק"ר פר' צו ט) **אמר רשב"י גדול השלום שכל הברכות כלולות בו**[מז]**... ה' יברך את עמו בשלום.**

מה. סיפר הגאון המגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל על עצמו (ברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו) שפעם נתארח בשבת קודש בעיר פלונית, והייתה השבת 'שבת ראש חודש' – ר"ש שהיה ידוע כ'בעל תפילה' היה בטוח בעצמו כי לרגל בואו העירה לשאת דרשות חיזוק במשך כל השבת יכבדוהו לגשת אל ה'ברעטל' (התפילה לפני העמוד) לאמירת ה'הלל', משום מה שלח הגבאי יהודי אחר, ושתק לו ר"ש, אחר ההלל משבאו לקריאת התורה היה בטוח בעצמו כי יכבדוהו בעליה ראשונה השייכת לו כאחד מבני אהרן הכהנים, וכבר סידר את ה'טלית' למען יוכל לגשת מיד אל בימת הקריאה – אבל, לא... כהן אחר נקרא במקומו לעלות ראשונה, חשב ר"ש וודאי רצונם לכבדני בעליית ה'מפטיר' שגם היא מותרת לכהנים, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו במפטיר שנקרא אל הבימה איש אחר (אף שהוא כבר הכין עצמו וכחכח בגרונו לברך ברכות התורה וההפטרה בקול צלול)... ועדיין היה ר"ש בטוח כי ה'מוסף' בו אומרים **אתה יצרת** לכבוד השבת ולכבוד ראש החודש 'יפול' לידו האמונות בתפילה לפני העמוד, והנה הוא שומע את קולו של ה'גבאי' בכבודו ובעצמו מסלסל בקול כ'הקדמה' לתפילת המוסף 'וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה... הקב"ה ישלם...' וחשב ר"ש לעצמו, זה הגבאי מתברך בלבבו לאמר כי הוא 'עוסק בצרכי ציבור **באמונה**', וכי זוהי נאמנותו שאינו מבין להעריך ולכבד אורחים רמי מעלה הדורכים על מפתן בית מדרשו... מה אומר ומה אדבר, בחזרת הש"ץ טעה זה הגבאי – שכח שהיום ראש חודש והחל 'תכנת (תקנת) שבת' במקום 'אתה יצרת' הנאמרת בשבת ראש חודש, **ומשום מה** (לגודל תבערת לבי בתלונותי עליו) אנכי שמעתי זאת ראשון לפני כל הקהל, מיד דפקתי והכיתי בחוזקה על השולחן ב'קנאות קודש' **נו... אתה יצרת... אתה יצרת... אתה יצרת...** ג' פעמים – וכמעט שלא נשבר השולחן מחוזק ההכאה, ולנראה מן הצד נראה היה כי בערה בי אש קודש להעמיד הגבאי על טעותו, אבל האמת אגיד, שאנכי הרגעתי את עצמי מכל התרעומת שנתמלא לבי, כי **באתה יצרת...** הראשון נרגעתי ממה שלא נתכבדתי ב'הלל', **ובאתה יצרת...** השני נרגעתי ממה שלא נקראתי לכהן או מפטיר, ובשלישית נרגע לבי ממה שלא שלחוני לעמוד לכבוד היום בתפילת המוסף... וכל אחד ילמד מוסר לנפשו איש איש בנגעו ומכאובו.

מו. כתב ה'ערוך השולחן' (או"ח סי' נו אות ח) וז"ל, ודע שהעולם רגילים לומר 'חצי קדיש וקדיש שלם', **ויש מההמון שסוברים דבאמת זהו חצי קדיש, וטעות הוא** - שגמר הקדיש הוא רק עד דאמירן בעלמא, אלא שבסוף התפילה מוסיפין תפילת תתקבל ויהא שלמא רבה **דמשום שהשלום הוא עמוד העולם, לכך אחר גמר התפילה וצריכין לצאת לאויר העולם, אנו מבקשים מהשי"ת שיהיה שלום בתוכינו** ומוסיפין עושה שלום במרומיו – אע"ג דחדא מילתא היא עם יהא שלמא רבה, נ"ל דזהו תפילה אחרת, **דמתחילה מבקשים שיהא שלום בינינו, ואח"כ מבקשים שאף אם חלילה תפרוץ איזה מחלוקת יסייע לנו הקב"ה לעשות שלום...**

מז. הגה"צ ה'מנחת יצחק' זצ"ל גאב"ד ה'עדה החרדית' בעיה"ק ירושלים, נישא בג' זיווגים, במשך שנות חייו, בזיווג ראשון נישא עוד קודם ה'מלחמה', ומעשה שהיה כך היה. 'שדכן' אחד הציע עבורו – 'בת פלוני לפלוני', ויגמר הדבר בכי טוב, בטרם ראיית אם החתן והחתן את המדוברת.

וכבר אמרו דמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (של"ה מס' יומא דרך חיים אות מ"ד), ע"כ כל ערום יעשה בדעת, 'להשקיע' בהבאת שלום בינו לרעהו, כי 'השקעה' זאת וודאי תישא רווחים גדולים, ותתגדל פרנסתו בהרחבה גדולה 'מאה פעמים' ככה[מח]. ובזה מבאר ה'חתם סופר' (ויגש ד"ה והנה אמרו) את הכתוב (תהלים קמז יד) 'השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך', דהנה לכל 'חכם' יש איזה 'גבול ומעצור' לחכמתו, יש מי שבבואו לידי נסיון בענייני 'כבוד' כל חכמתו מסתלקת עד שיעשה דברים כנגד השכל 'למען כבוד שמו' ויתבזה בטיפשותו בעד מעט כבוד, ויש מי שחכמתו עומדת לו רק עד בואו לידי 'קנאה', אז יתנהג כמי שאין בו דעת כלל וכלל. לא כן נחלת עבדי ה', ד'גבול' אחר עשו לחכמתם, והוא, כשיבואו לידי נסיון בענין ה'שלום' יעשו אפילו דברים כנגד חכמתם והכל בכדי שישרור השלום והשלווה בין בני ישראל. ומה שכרם - חלב חיטים ישביעך, שהקב"ה ישפיע להם פרנסה בריווח אף אם נגזר עליהם ח"ו

בהתקרב מועד הנישואין, נסעו כל בני משפחתו אל עיר מגורי הכלה, לערוך שם את שמחת הנישואין. אך משהגיעו ואמו ראתה את הכלה, נבהלה מאד, כי ראתה שמדובר בבעלת מום. מיד גמרה האם אומר לבטל את השידוך (היה מותר להם לבטל את השידוך) כי מדובר בשידוכי טעות על ידי שליח, שהשליח קלקל, ואפשר לומר לו - 'לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי'. ואמרה לו האם, 'יצחק'ל' בוא נברח ונמלט על נפשנו, כי אין רצוני שתחיה עם בעלת מום כזה, אמר הבן – ה'מנחת יצחק', אל לנו לבטל ח"ו את קשרי השידוכין, אעפ"י שהרשות בידינו לעשות כן, **אך, איככה נוכל לבזות נערה זו, שכבר מכינה עצמה לנישואיה זה מכבר, ועתה תבוש ותיכלם.** ואכן נשאר שם ונשאה באמרו, אף אם אצטרך לאחר מכן לגרשה, מכל מקום בזו העת נערוך את הנישואין, ואם המצב יכריחנו לשלחה בגט פיטורין, נעשה כן בלית ברירה, אבל הס מלהזכיר – לביישה עתה.

אחר שנה מנישואיהם נולד לו מאשה זו בנו הגה"ח ר' בעריש שליט"א, לאחר כמה שנים פרצה המלחמה הנוראה והיא נספתה על קידוש ה'. ולאחר המלחמה נישא המנחת יצחק תחילה לבתו של הרה"ק מוואסלוי זי"ע, ולאחר מכן לבתו של הרה"ק האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע, אך לא היה לו מהם זש"ק. כשסיפר המנחת יצחק סיפור זה נענה ואמר, לאחר כמה שנים מנישואי הראשונים נתברר שכלל לא היה מציאות שיהיה לי זש"ק, ועל פי דרך הטבע הייתי צריך להישאר ערירי. **וברור לי ללא כל ספק, שזכיתי לבן אחד מזיווגי הראשון** (וממנו התברך בדורות יראים ושלמים בליעה"ר), **רק כשכר על שלא גרמתי לבייש נערה מישראל.**

וכבר כתב בספר חסידים (תקנג) שעל האדם להיות 'מצטער בצרת חבירו' **כי אם לא, מה בין זה לבהמה – שאינה חוששת בצער חברתה, ועליו נאמר** (קהלת ג יט) **ומותר האדם מן הבהמה אין.**

מח. פעם התאוננו בני הבית של הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע) על מחסור הפרנסה השורר בביתם. ענה רמ"ב ואמר, הדבר הראשון שעלינו להקפיד הוא שלא תתעורר חלילה קפידה ומחלוקת במחננו, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות...

וכך ענה פעם יהודי שהיה עליו להתערב באיזה סכסוך שהיה נוגע לחייו ופרנסתו, ויתמהו האנשים מאד – מנין לו כוחות הנפש לשתוק להבליג ולא לקחת חבל ונחלה ב'מחלוקת' זאת, ויען האיש ויאמר, מרגלא בפומיה דאינשי **וואס טוהט מען נישט פאר פרנסה...** (מה לא יעשה האדם עבור פרנסתו), והרי רבים מבני האדם יחצו ימים יעברו נהרות וירחיקו נדוד לימים וחדשים להביא טרף לביתם, אף אני אעשה כן, בשתיקתי כעת הזאת, ולא אדחה 'מאה פרנסות' במחלוקת אחת...

וכבר אמרו בגמרא (ב"מ נט.) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו', פירוש שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחוה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזיעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג יט), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה – 'בזיעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל.

חסרון הפרנסה, דהא אמרו חז"ל 'מזוני' לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מילתא, ואמרו בתוס' (שבת קנו. ד"ה אין) ש'זכות גדול משנה המזל', ו'זכות גדולה' היא הבאת שלום בין אדם לחבירו, וזהו ביאור הקרא השם גבולך שלום בשכר זאת שמשים את הגבול לחכמתו כאשר נוגע הדבר לעניין השלום, לכך חלב חיטים ישביעך יזכה לשבוע בפרנסה מרובה ושפע עד בלי די.

המברך את עמו ישראל בשלום - הטובה והרעה תלויים ב'שלום'

איתא במדרש (בר"ר ד ו) למה לא נאמר 'כי טוב' ביום השני לבריאה, אמר רבי חנינא, לפי שבו נבראת המחלוקת (חלוקת מים עליונים ומים תחתונים), שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. אמר רבי טביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי טוב'. מחלוקת שהיא לערבובו, על אחת כמה וכמה. ומכאן נלמד, שהמחלוקת אף כשהיא לצורך העולם אינה כי טוב[מט].

מט. נוראות כתב הגה"ק רבי חיים פלאג'י זי"ע (רפואה וחיים פרק ה אות עו, תוספת חיים ע' לד) וז"ל. אני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה משפחה ומשפחה מדינה ומדינה, ועיר ועיר שהיו ביניהם מחלוקת, לא יצאו נקיים הב' כיתות, ונלקו בין בגופם בין בממונם רח"ל, ומי שיש לו דעת יעמיק מאד בזה ולעולם יהיה מוותר משלו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויראה שיצא הפסדו בשכרו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, כי היה אוהב שלום ורודף שלום ע"כ.

אגב אורחא קמ"ל, שב' הצדדים לא יצאו נקיים, כי כל הנוטל צד במחלוקת אף אם הוא צודק בדעתו, מ"מ מחלוקת הוא אש, וכל המכניס ידיו לאש אף בסיבה צודקת ונכונה הרי הוא נכווה בידיו...

ובזה ביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל את דברי הגמרא (כתובות סב:) מעשה ברבי רחומי שהיה עוסק בתורה במשך כל השנה בישיבתו של רבא, ורק בעיו"כ היה חוזר לביתו, פ"א שקע בתלמודו ושכח שעיו"כ היום ולא חזר לביתו, באותה שעה ישבה האשה והמתינה בביתה, משראתה כי לא בא הזילה דמעה, ובאותו זמן ישב הבעל על הגג ונפל הגג מתחתיו ומת. וידועה הקושיא, וכי כך עדיף היה להיא מסכנה שימות בעלה הגדול, ומעתה לא תראה אותו לא בעיו"כ וגם לעולמים לא תראהו – עד תחיית המתים. אלא בע"כ תאמר, שמחלוקת היא 'מציאות' של אש... כל הנוגע באש נכווה, ואין הדבר תלוי אם הנרדף רוצה בנקמת הרודף או לאו.

וכבר כתב כן המהר"ל (גור אריה פט"ז) וז"ל. ואם תאמר, **מאי שנא חטא זה מכל חטאים בעולם, שאין הקטן נענש.** ויש לך לדעת עיקר הטעם, כי מה שאין הקטן נענש, היינו כי אין הקב"ה **מביא** עונש על קטן. אבל שונה היא עונש המחלוקת, **כי גוף הגיהנום דבק במחלוקת, אחר ששניהם נבראו באותו יום – יום שני למעשה בראשית** (ב"ר ד ח), **להודיע כי המחלוקת הוא גוף הגיהנום, ולכך נענש אף הקטן, כי העונש בא מעצמו.** שהמחלוקת עצמה כרוכה עם העונש, עכ"ל (בשינוי קצת), וכלומר, שאין זה מצד 'עונש' על המחלוקת אלא הוא כמי שמחתך בעצמו בסכין...

מעשה באחד מתושבי ארה"ב, והוא מתפלל בבית מדרשו של הרה"ג רבי יוסף צבי וואזנער שליט"א. לבנו של 'מתפלל' זה נולד בן זכר למזל"ט והוא בכור לאביו ולאמו, בהיות התינוק כבן ארבעה חדשים החל נודף מהתינוק ריח כריחו של בר מינן ה"י, ולא הועילו כל טיפולי הרופאים. אף אחר מאמציהם המרובים לא עלו הרופאים על שורש הריח, ותקצר יד האדם מלהושיע... עד שיעץ להם הגרי"צ הנה לי אב היושב בארץ הקודש – הגר"ש וואזנער זצוק"ל, עלו נא אליו, הזכירו לפניו את הצרה ותתברכו מפיו ותוושעו בכל הישועות. ואכן אבי הבן ואביו (שהוא בעצמו מתלמידי הגר"ש זצוק"ל) נסעו יחדיו לארץ הקודש לביתו של מרן הגר"ש בבני ברק.

משנכנסו קיבלם הגר"ש במאור פניו הנודעים, שמע את קול בכיים משהזכירו לפניו את התינוק בשמו הוסיף אבי הבן שנקרא שמו בישראל על שם זקני - אבי אבי, והוסיף לבאר שקראו בשם זה אף שנהוג עלמא לקרוא שם לבן הנולד ראשונה על הזקנים מצד האם, אך לדאבון לב חותני אדם קשה הוא (מר נפש), וכבר זה עידן ועידנים – מיום הראשון שאנו מכירים זה את זה, לא יצא השלום ביננו, ואיננו מדברים איש את אחיו, ע"כ לא קראתי לבן בשם זקנו מצד אמו. א"ל הגר"ש, אכן נודע הדבר, כך נראים פני הדברים כשמחותנים מריבים זה עם זה, ובפרט על ענין קריאת השם, שאל היהודי את הגר"ש ובכן, מה עלי לעשות בזו העת, א"ל הגר"ש צא והתפייס עמו, ובעזהשי"ת הכל יבוא על מקומו בשלום, אמר היהודי, רבי קדוש, אל יבקש כזאת, כיון שאין כל מציאות לפייסו, הרי אדם זה קשה כאגוז ואין כל 'תורת הפיוס' שייכת בו... א"ל הגר"ש וכי באת עד הנה מארה"ב הרחוקה – בכדי שלא לשמוע בקול הפסק שייפסק לך כאן בחדר. מכאן (בחדר) תתקשר אל השוועה שלך (חמיך), התפייס

כתב הרמב"ם, באיגרתו לבנו, 'אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף, הנפש והממון[נ]. ראיתי בנים השחירו, משפחות ניספו, עיירות נתערערו, קיבוצים נפרדו, חסידים נפסדו, אנשי אמנה אבדו ונכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן, שנאו אותה ונוסו מפניה והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, פן תספו בכל חטאתם[נא].

ואף בפרשתן מצינו חומר העונש, כביאור הרמב"ן (טז ל) ש'בקיעת האדמה' אינה בריאה מחודשת, וכבר היה לעולמים שפתחה האדמה את פיה, ומה שהיה

עמו ואף תוסיף לבנך באותו מעמד שם על שם זקנו מצד השוועה, ובעזהשי"ת ירווח לכם. קיבל האיש את הדברים וכן עשה, וראה זה פלא – פלאי פלאים בהגיעו לנמל התעופה קענעדי (בארה"ב) שמע שמזה כמה שעות שהריח נעלם כליל.

שנינו (יומא דף פה:) 'עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חבירו', ומבואר בחז"ל (תוספתא פאה פ"א ה"ב) שעל עבירות שבין אדם לחבירו נענשים בעולם הזה, וכבר אמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא. וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

נ. וז"ל השל"ה (קרח, דרך חיים תוכחת מוסר אות כו), ממחלוקת של קרח יש לקחת מוסר עד היכן גודל עונש של מחלוקת, ראה מה עלתה לקרח עונש הנמרץ, ולא הועילה לו שלשלת יוחסין שיצאה ממנו (תנחומא, קרח ה), וגם הוא בעצמו היה שר וגדול בישראל לולי חטא המחלוקת, והיה מנושאי הארון (במדב"ר יח ג). גם, דתן ואבירם וטפם כולם נאבדו, ואף על פי שאין בית דין של מעלה דן עד שיהיה בן עשרים (שבת פט:), כאן נאבדו אף הטף, כי קשה המחלוקת, וכך אמרו רז"ל (תנחומא, קרח ג).

ומזה ילמוד אדם מוסר לאחוז בשלום. וכל בר שכל ילמוד, ויהיה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום (אבות א יב), כי הנך רואה **שאהרן לא דיבר בזה המחלוקת, אף שקרח רצה לעקור את כבודו, לא דיבר מאומה. וכל מה שאדם יוכל לבקש סיבות לתווך השלום ולכבות אש המחלוקת יעשה.** צא ולמד ממשה רבינו ע"ה **שהיה גדול הנביאים והיה מלך, והלך בעצמו ובכבודו לדתן ולאבירם לאחר שמרדו בו** כששלח אחריהם ואמרו (טז יד) 'לא נעלה', הלך הוא אליהם עם זקני ישראל, והכל בשביל השלום, עכ"ל.

פעם נכנס יהודי אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל ושאלו 'בתמימות' בענין מסוים כיצד היא ההלכה – בו בזמן שגדולי ישראל נחלקו ביניהם בפסק ההלכה על ענין זה... (כידוע, פעמים רבות מתחלת מחלוקת בין גדולי הדור בעניני הלכה, ומשם תימשך למחלוקת אצל 'אנשי החצר' שבין ב' הצדדים), הגאון רב"צ הכיר מהי מטרתו של אותו שואל תמים, ע"כ אמר לו, **ר' יהודי, בנידון ההלכה עצמו, כאיזה צד שתנהג יש לך על מי לסמוך, אבל להחזיק במחלוקת - אין לך כלל על מי לסמוך.**

עסקן גדול מבאי ביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. שאל אותו פעם אודות מה שפגעו כמה 'עסקנים' בכבודו של הגרשז"א והלה רצה למחות ולעורר מדנים על זה, אמר לו הגרשז"א דע לך - **מעולם לא היה יהודי שהפסיד מהוותרנות בעת המחלוקת**, על כן אבקשך שתשתוק ואל תעורר מחלוקת בשום אופן.

נא. הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה '**חיים** שאולה' (טז לג) – עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה ניסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה **להמיתם** בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על **המת** שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), **וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת,** על כן הורידם **חיים** לתוככי עמקי האדמה, שאז **לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים**, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת.

בצחות ביאר הרה"ק האמרי אמת זי"ע, שאם קורח היה מת, היו קופצים לו יורשים מן הדין. והיו הללו יורשים ממנו את מידת המחלוקת המגונה. על כן נשאר קורח בחיי חיותו וירד חיים שאולה, שלא להותיר אחריו יורשים למידתו הגרועה, ובזה יתבער נגע המחלוקת מעם בני ישראל.

כאן 'בריאה חדשה' היינו 'ותבלע אותם', כי במקום אחר כאשר תבקע האדמה - כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלזלה, תשאר פתוחה, וימלא החור שבאדמה מים ויעשה כאגמים. אבל שתשוב לסגור פיה מיד אחר פתיחתה, כאדם הפותח פיו לבלוע וסוגר אותו מיד אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין. וללמדך עד כמה גרועה המחלוקת שהוצרכו כך לשנות עליהם סדרי בראשית[נב].

ולעולם אין אדם נשכר מן המחלוקת, וכך מתאמרא בשם צדיקים שהנה כתיב אצל יעקב אבינו 'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו' (בראשית כח יא) וברש"י, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. ולכאורה יפלא, אם כבר עשה הקב"ה נס שיהיו לאבן אחת מדוע לא השלים את הנס להפכם לכרים ולכסתות, שיניח צדיק את ראשו על דבר רך, **אלא שאי אפשר שיצא מתוך מחלוקת דבר רך וענוג כי אם דבר קשה המשבר עצם...** (עיי' בר"ר סח יא).

שלא תעלה קנאת אדם – הקנאה מוציאה את האדם מן העולם

אמרו חז"ל (רבה, ריש הפרשה והובא ברש"י) 'מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן...' והיינו ששורש מחלוקת זו באה מ'קנאה'[נג], ונכתבה לדורות ללמדנו להתרחק מהקנאה עד קצה האחרון, כי רבים חללים הפילה, ובפירוש אמרו לנו חז"ל (אבות ד כא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם'. הן בגשמיות ואף גם ברוחניות, כי הקנאה תאכל כל חלקה טובה[נד].

נב. מה יעשה האדם וינצל מהמחלוקת – ירבה בתפילה על כך, וכך כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה, פר' פינחס), וז"ל. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ מרימנוב זצוק"ל רמז הפסוק 'ובני קרח לא מתו' (כו יא), הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עכ"ז בני קרח - **תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו... ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי** (להרבות בבקשת רחמים). וכן כתב ב'בן איש חי' פר' קרח ועוד ספרים.

נג. הנה בבוא בני ישראל למדבר סיני נאמר (שמות יט א-ב) 'ביום הזה באו מדבר סיני... ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י 'ויחן – כאיש אחד בלב אחד', רבו המקשים אם בא' בסיון כבר היו כל בני ישראל באחדות הראויה – מדוע לא ניתנה להם תורה מיד. אלא ביאורו, כשכל ישראל באותו מצב אין כל רבותא שהם שרויים ב'אחדות', רק בששה בסיון – אחר שכבר נצטוו ב'הגבלה' ומשה מחיצה לעצמו ואהרן לעצמו... כשכל אחד בדרגת גדולה אחרת ואעפי"כ הם עדיין כאיש אחד בלב אחד – זו רבותא היא, וכעת הרי הם ראויים לקבל התורה.

נד. איתא ב'אורחות צדיקים' (שער הקנאה) משלו משל, חומד וקנאי פגע בהם מלך אחד, אמר להם המלך, אחד מכם ישאל דבר ממני ויינתן לו משאלות לבו, ולחברו כפלים כיוצא בו, הקנאי לא רצה לשאול תחילה, כי לא רצה שלחברו יהא כפליים ממנו ויקנא בו. והחומד לא רצה לשאול תחילה כי חמד לעצמו את חלק הכפליים. עד שהחומד דחק את הקנאי לשאול תחילה, ביקש הקנאי שינקרו לו עין אחת, וממילא לחברו ינקרו שתים.

מסופר, כי חקרו החוקרים המבינים ב'תורת הנפש', וכך שאלו לרבים, הנה נצרך אתה בכדי חיותך סך מאה אלף דאלער לשנה תמימה, עתה, אנא ממך, אמור לנו במאי בעית טפי (מה הינך מעדיף) שינתן לך בוודאות סך מאה וחמשים אלף מידי שנה, ולכל אחד מחברך יינתן סך של מאתיים אלף, אמנם עדיין יהיה לך **מותר בשכרך** חמשים אלף בכל שנה, או שהיית רוצה שניתן לך חמשים אלף בשנה ובזה יחסר מלחמך בכל שנה סך של חמשים אלף, אלא שלכל חברך ניתן רק שלושים אלף – ותגדל על חברך בעשרים אלף... רובא דאינשי ענו – שהם מעדיפים לקבל רק חמשים – העיקר שלא יהיה לחבריהם יותר מהם...

בדרך הלצה מסופר, פעם ישב יהודי והתענג על סעודה דשנה כסעודת שלמה בשעתו, כשעמדה עדיין מנת הדגים שהגישו לפניו, בא אחד מידידיו וסיפר לו כי פלוני בן פלוני חלה והרי הוא נוטה למות, נאנח האוכל אוי, אוי, והמשיך להתענג על מאכלו ומשקהו, בהגיעו למרק התייצב בפניו אחר מחבריו, ו'חדשות' בפיו אודות אחד מן החבורה שמת ל"ע בצעירותו, שוב נאנח האיש וגנוחי גנח ואף ילולי יליל – על השבר הגדול שנשארה אלמנה המטופלת בעשרה יתומים קטנים, אך כל זאת לא מנע מאתו להמשיך ביתר שאת ויתר עז לאכול ולשתות כידו הרחבה והנדיבה, אך, עתה אירע הקשה מכל – בעת שהחזיק כבר את ה'בשר' בין שיניו, אתא ובא אליו מאן דהו, ואמר לו ב'נשימה אחת', השמעת... פלוני ידידינו זכה בהגרלת הלוטו סך עשרה מליון דאלער... **נזדעק האוכל, מי...**

כי על ידי הקנאה מפסיד האדם את שלו - ואילו של חברו לא הגיעו[נה]. וכך איתא בגמרא (תענית כא:) אבא אומנא (שהיה רופא 'מקיז דם') היה מקבל 'פריסת שלום' מן השמים בכל יום, לאביי הייתה פריסת שלום זו בכל ערש"ק, ולרבא כל ערב יוה"כ, חלשה דעתו של אביי על כך שאינו מקבל שלום בכל יום כאבא אומנא, אמרו לו מן השמים, לא תחלש דעתך - 'לא מצית למעבד כעובדיה (פי' לא תוכל לעשות כמעשיו) של 'אבא אומנא' כמבואר שם בגמרא שפעל גדולות ונצורות בשמירת קדושתם של ישראל, ע"כ דברי הגמרא. יש שפירשו לא מצית למעבד כעובדיה, כי לכל יחיד ויחיד תפקיד אחר בעולם, אביי מאיר את העולם בתורתו, ועל זה קיבל פריסת שלום בכל ער"ש, ואילו אבא אומנא שהיה 'רופא המקיז דם' - ובעבודתו שמר על גדרי הקדושה על זה קיבל שלום בכל יום, אמנם, אם יעזוב אביי את דרכו וילך לעשות כמעשי אבא אומנא אזי יפסיד מלהיות אביי, ואף להיות כאבא אומנא לא יגיע. כי רק מן המקום שיועד לאדם מן שמיא משם יגיע לשלימותו.

ביו"ב אמרו במשנה (אבות ד ג) 'שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום'. ומקשים העולם, אם כן מדוע ירוצו כל באי עולם הנה והנה, והרי יש כבר מקום לכל חד וחד, אלא, כי אכן, אינם חפצים ושמחים רק כל אחד ירצה לעמוד ב'מקום' רעהו. בחשבו ששם ימצאנו האושר והשמחה[נו]...

והנה איתא בגמ' (שבת לא.) שבא נכרי וביקש מהלל גיירני ע"מ שאלמד את כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו הלל, דעלך סני לחברך לא תעביד, וידועה הקושיא מדוע לא ענה לו ב'עשה טוב' - רק את האהוב עליך שיעשו לך זאת עשה תמיד, כי רבו 'בעלי חסד' שטוב ליבם להיטיב לרעיהם אבל זאת לא יסבלו - לראות בגדולת רעיהם העולה על גדולתם... אף שאין לנו השגה ביואב בן צרויה שר צבא דוד, אך כבר איתא בגמרא (סנהדרין מט.) שמצד אחד היה ביתו פתוח ומופקר לכל כמדבר, ונתעלה לשלימות גמורה במידת החסד, ולאידך מצינו שהרג את עשאל ועמשא שלא כדין, על כן אמר הלל לגר דעלך סני -

---

מה... ומאז איבד כל 'טעם' במאכלו, ואפילו להביט על האוכל הערב הלז כבר לא היה מסוגל... והמבין יבין ויתבונן אם אינו דומה עכ"פ במקצת לזה המסכן...

וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הענווה פ"ז) **המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, דכל אדם מוצא טעם מתוק חוץ מהמקנא, כי אינו טועם טעם מתוק במאכלו עד שיפסיד חבירו את הטובה אשר חננו ה'.**

משמיה דהרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע אמרינן, ש'קנאה תאווה וכבוד' הינם תלתא דסתרי אהדדי, כי המקנא ברעהו רוצה לבוא למקום שחבירו הגיע, אך אינו יכול כי התאווה מושכת אותו לאכילה וכיוצא בזה מדברים המונעים ממנו להיות כחברו, וכאשר בוא יבוא למלאת תאוות נפשו תבוא 'מידת הכבוד' ותטפח לו על פניו דמטעמי כבוד לא יוכל לעשות כל אשר איוותה נפשו, ונמצא שג' אלו אוסרים אותו בבית האסורים.

נה. איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (קורח תרע"ו ד"ה ויראו) ששמע בילדותו בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כי כאשר יניחו על השולחן את ה'חבילות' (צרות וייסורים ולעומתם הטוב והשמחה) של כל באי עולם, **ויצא הכרוז כי הרשות נתונה לכל איש לבחור לעצמו 'חבילה' אחת... אזי יבחר כל אחד ויתפוס בשתי ידיים את חבילתו שלו,** כי הקב"ה גדול העצה ורב העליליה נותן לכל חד וחד בדיוק נפלא את אשר נצרך לו לטובתו ברוח ובגשם – ומה שבכוחות גופו ונפשו לעמוד בה. וכך איתא ב'חובת הלבבות' (שער הביטחון בארוכה) שמחויב כל אדם להאמין שבמידה שה' מודד לו, כך ממש צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא לא יהיה לו שום תלונות על הנהגת ה'. ובזה מבאר ה'אמרי אמת' את הנאמר אצל נשיאי המטות 'ויראו ויקחו איש מטהו' (במדבר יז כד), ואיתא שם בתרגום 'ויראו' – ואשתמודעו (מלשון נודעו ונווכחו לראות), שהכירו והבינו שלכל אחד מגיע חלקו הראוי לו.

נו. אומר היה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם נח, ד"ה ארור כנען), שמצינו שקין הרג לאחיו הבל על שקינא בו כמה שנאמר (בראשית ד ד – ה) 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד', א"כ **בוא וראה כוחה של קנאה,** דהרי קין והבל היו שני אחים יחידים בעולם נמצא שכל אחד מהם היה 'בעלים' על חצי עולם, ומה שייך קנאה אצל מי שחצי העולם שלו... ואעפי"כ גברה קנאת האחד ברעהו עד כדי רציחה...

אותה הקנאה וצרות עין דסני עלך, לא תעביד לחברך. שאין די בעשיית חסד כי אם בעקירת שורש הקנאה.

וכתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה קרח, גם בליקוטי הרי"ם בשינוי לשון) וז"ל. קרח היה בעל רוח הקודש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן ק"ל שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עוזיאל ירד שאולה, נגיעה קטנה זו הוציאה אותו מן העולם[נז], מכאן צריכים ללמוד מה איומה יכולה להיות נגיעה אחת קטנה, ומכאן 'מדה טובה מרובה' - ש'טוב' אחד יוכל לסייעו ולהעלות אותו[נח].

קנאת סופרים תרבה חכמה – מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי

אמנם, לא בכדי ברא הקב"ה בעולמו את מידת הקנאה, כי לטובה היא - כאשר ישתמש בה באופן הטוב, והיינו שילמד מחבירו - כי כמו שחברו משתמש בכוחותיו וכישרונותיו כך ינצל אף הוא את כשרונותיו שניתנו לו מן שמיא[נט].

וכה אמר שלמה בחכמתו (משלי כג יז) 'אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום', וביאר הגר"א 'במי שיש בו יראת ה' תקנא, וגם לא תאמר די אלא תקנא כל היום וכל ימי חייך ביראת ה', והקנאה תעורר מדנים עם יצרך להכניעו'.

ומפורש מצאנו בחז"ל (שוחר טוב, תהלים לז) **שכל האש"ל של אברהם אבינו באה על ידי קנאה טובה** (אף שאין לנו השגה באברהם אבינו, אבל כך לימדונו חז"ל במה שנוגע לדידן), **וכך אמרו ...אמר הקב"ה קנא לי, שאילולי הקנאה אין העולם עומד, ואין אדם נושא אשה, ואינו בונה בית, שאילולי שקנא אברהם, לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קינא, שאמר למלכי צדק ביצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאין, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני, אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אבילה שתיה לויה** (עכ"ל), ב'ארחות צדיקים' (שער הקנאה) סיים על מאמר זה - **וע"ד זו ירבה אדם קנאה.** כלומר, כי קנאה כזו מוסיפה לבנין העולם ואינה כשאר קנאה המחרבת את העולם.

נצור לשונך – כוחה של שמירת הלשון לטב ולמוטב

איתא במדרש (רבה יח ג) שקרח שאל את משה 'בית מלא ספרים' מהו שיהא חייב במזוזה, וענה משה רבינו 'הן', ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע, (החדש, ריש הפרשה)

נז. משל משלו על כך, לכלי משחית המיועד למלחמות כ'טיל' שהנגיעה בו איננה מזקת, אמנם... אם אך יגע בכפתור המיועד לשלחו למדינת האויב יגרום נזק אדיר וחזק. כמו כן פעמים שהאדם מהלך בעולם הזה ועוסק בתורה ועבודה, אבל כל זה עד שנגעו בו במקום המסוכן, כי אם יגעו בו שם (ב'כפתור' הנכון) יתפרצו כל מידותיו הקשות – ואכן, שם היא עיקר עבודתו בעולם הזה.

נח. והפסד גדול הפסיד קרח במחלוקת זו, כמו שאמר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (בפרשתן), דאיתא בזוה"ק שרצה הקב"ה לעשות את קרח **לוי גדול** כמו שעשה את אהרן **כהן גדול**. וזו מדריגה גדולה ונפלאה, וראיה לכך, שכעת שקרח לא נתעלה למדרגה זו – לא נתמנה עד עצם היום הזה לוי אחר לשמש כלוי גדול (מה שאין כן בכהונה גדולה, שאחר אהרן נתמנו עוד כהנים לכהונה גדולה). ואת כל זה הפסיד קרח אך ורק מפני המחלוקת.

נט. משלו המושלים, לשור שראה את מעוף הנשר בשמי רום ונתקנא בו – כי אף הוא רוצה לעוף בשמים, מה עשה השור השוטה – עלה על הגג והמתין לבואה של רוח קדים עזה, וכך, ברגע שבאה הרוח חשב לצאת מגבולות הגג ולהמשיך לעוף בשמים על ידי הרוח (ואח"כ כבר ימשיך בכוחות עצמו – דבמה נשתנה הוא מהנשר), פשיטא ואין צריך לומר שהוא נפל ארצה ומיד נפל פגר מת בריסוק איברים... מה יעשה שור פיקח, ילמד לקח מהנשר, ויאמר, אם הנשר מנצל את כוח הכנפיים שלו, אף אנכי אנצל את ה'קרן' שנתן לי בוראי, לנגוח את כל הקמים עלי... כיוצא בו לדידן – אם נקנא איש באחיו וכל אחד ירצה את מעלותיו של רעהו אכן יפול ארצה... כאותו שור שוטה שיצא קרח מכאן ומכאן, אבל אם נלמד איש מרעהו להשתמש בכוחו וכשרונותיו לטובה ולברכה יגיע כל אחד לרום המעלה שבידו להגיע.

וז"ל. **כי גם אם תוכו של אדם יקדש כולו כמלאך** (כבית המלא ספרים) **לא יועיל אם לא יקדש פתחי פיו**[ס], וכן להיפך - גדול שמירת הפה אף אם לא יהיה בית מלא ספרים - פירוש, שלא יהיה מלא תורה ויראה, **אם** רק **פתחי פיו שמורים קדוש יאמר לו** - אך יזהר שלא יהיה בית העצים והתבן 'מעשי בהמה' שהם רשעים גמורים, אבל זולת זה עיקר הכל תלוי **בפתחי פיו**[סא], ולכן בית מלא ספרים בעי מזוזה **בפתח** דוזקא לרמז כנ"ל.

ובדרך משל ממשיל ב'ארחות צדיקים' (בהקדמה, ע"ש) את התלמידי חכמים העוסקים בתורה ובמצוות ואינם נזהרים על פיהם, לחבית של יין ישן ומשובח מאד שיש חור בשוליה, מי הוא השוטה אשר ימלא בה יין, והרי הוא מאבד את כספו בידים, ואדרבה, ככל שהיין חשוב ויקר יותר כך יהיה הפסדו גדול יותר, אלא תחילה יסתום את החור ואז יכנים וישמור שם את היין המשובח, והנמשל מובן, כי פה טמא דומה לחבית שנעשה חור בתחתיתה שאינה מחזקת מה שנותנים בתוכה, וכל המצוות ומעשים טובים ילכו להבל ולריק אם חלילה לא יכין כלי מוכשר הראוי לקבל את היין.

וב'שב שמעתתא' מביא בהקדמה (ד"ה רבי שמעון בר יוחאי) דכשם שתורה שבכתב צריכה להיות כתובה על הקלף ובספר, כך נמי בתורה שבע"פ נחשב הפה כמו הקלף של התורה, ועל כן מן הראוי שיהא נקי וזך לכבודה של תורה, אבל אם חלילה מנבל ומטמא את פיו לא יוכלו לכתוב עליו את האותיות הקדושות.

עושה שלום במרומיו[סב] הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן, ויבנה ביהמ"ק בב"א מתוך הארת פנים וכל מיני ישועות.

ס. אומר היה הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע על דברי חכמים (יומא ח ט) 'מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', שכמו שמדרך הטובלים במקוה מים – יסגרו העיניים והפה כדי שלא יכנסו בהם המים, כיו"ב **הקב"ה מטהר את ישראל** על ידי שישמרו כראוי על העיניים ומוצאות הפה.

עד כאן בסור ברע, ומידה טובה מרובה – גדול שכרו של המקדש פיו לאמר לרעהו דיבורים המעודדים ומחזקים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, עובדא הוה בישיבת פוניבז' בימים ההם כשהגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצוק"ל היה ה'משגיח' שם, נכנסו אליו כמה בחורים אשר מתוך קנאות התלוננו לפניו על מנהג שנשתרש בין תלמידי הישיבה, שהחברים עורכים לכל חתן – שמחת שבע ברכות, ואז משבחים את החתן בגוזמאות – שלא היו ולא נבראו, התהילה והתפארת לחתן אשר חין ערכו מי ימלל, ומן הראוי לעצור מנהג גרוע זה כמו שאמרה תורה 'מדבר שקר תרחק'. ענה להם המשגיח בחריפות לשונו דור זה האחרון חולה במחלה נוראה – שאי אפשר לאיש לשבח את זולתו, עתה כאשר פעם אחת בחיים משבחים מעט את האדם ונותנים לו עידוד וחיזוק – גם את זה ברצונכם לעקור.

סא. פעם הביאו להרה"ק ה'ייטב לב' כד יין ששמו באידיש 'קריגעל', והיה הכד מיופה בכל מיני יופי, נענה הבן ה'קדושת יו"ט' לאביו, הנה קריגעל הלז כל כך יפה היא, אבל זאת לא אבין מדוע נקראת בשם מכוער כל כך – שכן קריגעל הוא מלשון מצה ומריבה, נענה האב ואמר, אה, את שמו 'הרוויח' ביושר, כי יש לו למעלה פה גדול (לשפיכת היין) – כלומר שמדבר מידי הרבה, וברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י יט).

סב. ידוע מאמר העולם שבאמירת 'עושה שלום' פוסעים לאחור בכפיפת ראש (או"ח קכ"ג א), כי הדרך להשכין שלום - אך ורק בהכנעה שיעתק ממקומו, יחזור לאחוריו שלש פסיעות ויכוף ראשו לרעהו, ואז הכל יבוא על מקומו לשלום.